

Štev. 6.

V Trstu, 25. marca 1894.

Letnik VII.

Cilji opozicije in — čas!

Zunanja in notranja politika, dolgotrajno, slovanskim negospodovalnim narodnostim neugodno položeno ter, različni odnosi, takisto neugodni vsled oblih razmer, sili stranke teh narodnostij k opoziciji, na prvem mestu v osrednjem parlamentu Dunajskem, in ko bi še ne bilo take opozicije, vstvarila bi se prej ali poslej. Dejanski pa se je uže osnovala taka opozicija, ki formalno sicer ni velika, toliko večja pa je po mišljenju, in to najbolj med negospodovalnimi narodnostimi samimi.

Sedanja cislitavska parlamentarna opozicija ima nenavaden pomen, kateri jo razločuje od opozicij parlamentov drugih držav. Ako ni ta opozicija formalno še večja, prihaja odtod, ker imajo slovanski narodi premalo dalekovidnih zastopnikov in voditeljev, kateri bi razločevali drobtine od stalnih dobrot, zahipne dobičke od dalekosežnih in fundamentalnih pridobitev. Dejstva, neugodna dejstva, zahtevajo med negospodovalnimi narodi velikih moč, in da jih ni dovolj, je največ krivo, da se gospodovalne stranke drugih narodov radujejo še nadalje svojega neporušenega posestva in gospodstva, in da pri tem ostaje obli politiški sistem neizpremenjen.

Opozicijo kolikor je je, so vstvarili veliki vzroki, in ta opozicija je opravičena le dotlej, dokler ima te vzroke nepremično pred očmi, in dokler se ne odstranijo isti z njeno pomočjo. Ti vzroki, ravno ker so veliki, mogočni, ne morejo se uničiti takoj, takó naglo, kakor se odstranjujejo zapreke, ki se stavljajo n. pr. politiki oportunističkih drobtinčarjev. Teh vzrokov ne more odstraniti nobena še toliko mogočna vlada sama ob sebi; zato je potreba še viših činiteljev, in še le potem, ko delovanje opozicije in druga dejstva prisilijo do drugega preverjenja na zgorej, torej tudi do potrebe druge vlade s posebnim ciljem, še le potem napoči doba za izpremembo sedajnega sistema, torej tudi za politiko, ki bode ugodniša negospodovalnim narodnostim.

Slovanskih negospodovalnih narodnostij je pri se danjem položnju dostojna le taka opozicija, ki ima te velike vzroke in s tem svoje odgovarjajoče velike cilje pred očmi. Vsaka druga opozicija, ki bi se zadovoljevala z manjšimi vspehi, utegne obče položeno podaljšati, razmere še bolj zaplesti in slovanske narode spraviti v še večjo opasnost, nego je dosedanja in sedanja.

Mladočehi so na čelu sedanje cislitavske opozicije; oni sami so večkrat pravilno povdarjali, da njih cilji se ne dajo doseči v kratki dobi, da oni ne tekajo za drobtinami, da oni ne prodajajo narodnih prav za opasne malenkosti. To so vsaj doslej tudi dejanski dokazovali. Oni so ostali v aktivni opoziciji z namero, da bi po svoji moči čuvali nad parlamentarnim delovanjem, da bi kot moralna sila zabranili ali zmanjšali mnogo-katero zlo. Ta moralna sila je v resnici tudi zaprečila, da se niso gospodovalne stranke kazale toliko razposajene, kolikor je bila njih želja in volja. V tem so vsekakor negativni vspehi. Mladočehi so pa tudi pozitivno pripomogli h kakemu sklepu, oziroma zakonu, ki bi bil drugače izostal.

Iz tega, da mladočeška opozicija ne nasprotuje absolutno vsakemu delovanju državnega zbora, je razvidno, da ona ni bila in ni fakijska opozicija, in to tudi pripomore, da bodo začeli premišljevali značaj sedanje opozicije. Kajti, ako ista opozicija glasuje pozitivno za jedne predloge in zakone, v tem ko odločno pobija in odbija druge načrte, je razvidno, da mora imeti v svojih ciljeh posebne točke, ki se morajo kvalitativno, po važnosti razločevati druga od druge. S takim postopanjem si opozicija pribori polagoma spoštovanje, katero jej niso izkazovali od začetka, in to zopet je velik moralen uspeh. Kakó potreben je tak uspeh, kaže ravno kratkodobna zgodovina sedanje mladočeške opozicije, ko so jej podtikali nesposobnost, lehkomiselnost, neopravičenost, in neosnovanost njenega obstanka.

Jedino moralni vspehi mladočeške opozicije potrebujejo uže mnogo časa; toliko več go potrebuje približevanje k glavnim ciljem in doseganje teh ciljev. Kakó kratkovidno, nedostojno in hudobno se torej kaže tisto ruvanje proti mladočeški stranki, katero jej podtika, češ, da ni dosegla še nič pozitivnih uspehov. Tako postopanje proti mladočeški stranki je naravnost pogubno, Čehoslovanom in drugim slovanskim narodom silno opasno; kajti z izpodkopavanjem te stranke hočejo Čehoslovane in ostale slovanske negospodovalne narode — zavajati, da bi odstopili od opozicijskega mišljenja, pri tem pa zamenili sedanje opozicijske zopet z oportunisti. S tem bi uničili vse napore dosedanje, še mlade opozicije; s tem bi uničili vsa druga leta, katera je narod dovolil za opozicijo. Staročeška stranka hudo greši s tem, da izpodkopa mladočeško stranko, zlasti z navedenim očitanjem, češ, da ne more pokazati še nikakih pozitivnih uspehov.

Staročeši so bili do l. 1879. *osemnajst let v pasivni opoziciji*, in dr. Rieger sam je večkrat obžaloval, da ni ta opozicija trajala še dalje. Takrat so bili pa Mladočeši krivi, ker so silili narod k prenehanju opozicije. Staročeši bi uže v pogledu na lastno prošlost morali biti previdniši, in, ako jim je res do narodnih interesov, morajo le želeči, da mladočeška stranka vstraja v opoziciji in *pri istih ciljih*, katere si je postavila.

Mladočeška stranka pa mora tudi sama sebe spostovati ter vedno zavedati se svojih ciljev; hitro ko bi začela udajati se agitacijam, obrnenim proti njej, začela bi sama kopati si jamo, katero jej kopljejo poleg Staročešev itak še druge sile. Mladočeška stranka mora ostati takošna, kakoršna je, ali pa nima opravičenja k nadaljnjemu obstanku.

Mladočeška stranka pa nima dolžnosti poštovati samo Čehoslovane; na njo se opirajo tudi ostali slovanski negospodovalni narodi, in ona mora nadejati se, da prej ali poslej se jej pri sedanjem sistemu pridružijo zastopniki vseh teh narodov, kolikor niso uže pristopili. Mladočeši imajo velike moralne dolžnosti, in jih ima tudi češki narod, da torej premisli dobro, predno začne omahovati zastran mladočeške stranke. Čehoslovani ne smejo igrati z mladočeško stranko, a še najmanj sme igrati mladočeška stranka sama s seboj. Igranje pa bi bilo, ako bi poslušala ta stranka vse, kar pride na misel temu ali onemu členu ali listu te stranke. Mladočeška stranka, ki ima izvrševati najvažnejšo zadačo za slovanske negospodovalne narode, pridobiva si zaupanje s svojimi cilji, a ti cilji morajo ostati nepremični in v bivstvu morajo ostati tudi sredstva nepremična. Mladočeši vedo dobro, da so bili med drugim Poljaki krivi neuspehov staročeške stranke; Poljaki bi pokopali tudi Mladočehe, ako bi se vezali z njimi. To je le jeden zgled, da pokažemo, kakih zaveznikov so dolžni braniti se Mladočeši. No, ti imajo voditelje in, rekli bi, nadzornike v lastni stranki,

da se ni treba bati, da bi se mladočeška stranka zagrešila proti postavljenim ciljem; in tako moramo smatrati mladočeško stranko kot pravo opozicijo, katera ima iste cilje, kakoršne morajo imeti vsi negospodovalni slovanski narodi, in katero morajo torej tudi podpirati vsi ti narodi. Ti narodi morajo, kakor Mladočeši sami, preverjeni biti, da veliki cilji se ne dajo doseči nagloma, kakor to opisujejo oportunisti bodisi tega ali onega slovanskega naroda.

Prej bi dosegli Mladočeši postavljene si zadače, ako bi jih izdatniše podpirali drugi Slovani. To bi bilo tudi silno potrebno, kajti sedaj gre v resnici za rešenje ali pa nerešenje slovanskih narodov. Vse položeno je obrneno proti njim, in stavljajo se jim zanjke, da bi se zazibali v drobtinica ali polovičarstvu. Slovanskih narodov ne reši nobeno še toliko ugodno rešeno zgolj jezikovno vprašanje; na to stran so se posebno Staročeši prekratkovidni. Uslovja za nadaljnji obstanek in razvoj more negospodovalnim slovanskim narodom podeliti jedino narodna samoupravna organizacija, kakoršno zagotavlja logično in stvarno narodnostni in jezikovni člen državnih osnovnih zakonov sedanje cisilavske ustave.

Z druge strani je od rešenja narodnostnega in jezikovnega vprašanja v smislu nacionalne avtonomije zavisno pravo parlamentarno življenje. Sedanji avstrijski parlamentarizem dovaja vsakatero uspešno delovanje ad absurdum. V Dunajskem osrednjem parlamentu ne morejo odločevati principi parlamentov drugih držav, ker se ne družijo stranke po načelih liberalizma in konservatizma ter njima sorodnih odrastkov: v Dunajskem parlamentu gospoduje sedaj jedini princip gospodovalnosti in sicer v dvojnem smislu; prvič, v smislu kapitalizma, drugič v smislu hegemonstva jednih narodnostij nad drugimi. Interese kapitalizma ščiti v tem osrednjem zastopu moderni kapital kot tak, v družbi z interesi veleposestva zemljišnega; ti skupni interesi se obračajo proti interesom ubožniših stanov, torej srednjega kmetijstva, kajžarstva in vsega delavskega stanu. Socijalnega vprašanja ta družba ne more povoljno reševati, kolikor je zavisno izključno od nje, in je največe nasprotje v samem sebi, ako in kedar se pridružijo tej družbi drugovrstni zastopniki, ki imajo dolžnost ščititi gmotne interese nekapitalistiških stanov. Opozicija proti kapitalistiški zvezi osrednjega parlamenta deluje torej v interesu ogromne večine vsega avstrijskega naseljenja, ako in kolikor ščiti gmotne in socijalne interese te večine.

Svojo sebičnost v gmotnem smislu zakriva kapitalistiška parlamentarna družba in sedaj tudi formalna zveza, kolikor more, — za nacionalnimi interesi. Ti interesi se vsiljujejo v vse druge interese, in takó se ne more rešiti nobeno drugo, ne ekonomsko, ne socijalno, v obče nobeno kulturno vprašanje, da bi ne vplivali na to rešenje nacionalni interesi gospodovalnih strank. Ta vpliv narodnostnih interesov uničuje uspešno

delovanje avstrijskega osrednjega parlamenta, in kar vstvari ta zastop v pogledu na skupne zakone, v veliki meri ni izraz skupnih potreb vsega naseljenja, ampak je izražanje interesov hegemonistiških narodnostij. Avstrijski osrednji zastop dobi sebi primerna uslovja še le tedaj, kedar se podeli narodom primerna uslovja za obstanek in razvoj, in nato dela mladočeška opozicija. Opravičena je alternativa: ali hočejo v Avstriji osrednji parlament, ali ga pa nočejo? Ako ga hočejo, morajo poprej rešiti za narode fundamentalna in vitalna vprašanja; ako ga nočejo, naj zavlačujejo še nadalje rešanje teh vprašanj, in potem je bolje, da narodi ne pošiljajo vanj svojih zastopnikov. Doslej so le dokazali, da hočejo imeti parlament samo na videz in izključno gospodovalnim narodom na korist.

Vidi se, kakó važno zadačo ima mladočeška opozicija tudi zastran zaresnega ustavnega razvoja in parlamentarnega življenja, in na to stran imajo zopet vsi negospodovalni narodi največi interes, da podpirajo to stranko, ne pa da jo izpodkupujejo ali puščajo osamljeno. Ako ne more ta stranka pravega zadeti na vse strani, posreči se jej to bolje v večji družbi, v povečani opoziciji.

Slovanski negospodovalni narodi nimajo niti jednega glavnega vzroka, da bi se Mladočehom ne pridružili v opoziciji. Tu ne gre za podpiranje liberalizma ali konservatizma, ampak gre med drugim za pripravljanje uslovij teh dveh glavnih napravljaj, običajnih po drugih parlamentih. Slovanski ne konservativci, ne liberalci ne morejo nič doseči v svojem smislu, dokler se ne reši pred vsem narodnostno vprašanje za vse avstrijske narode, in je to samo slepilo nekaterih slovanskih oportunistov, ako odganjajo slovanske zastopnike od pridruženja z mladočeško stranko.

Slovanski oportunisti, ki se skrivajo pod imenom konservativcev, zakrivljajo sami, da ne pride avstrijski parlament do uslovij za pravo ustavno delovanje, torej tudi ne do uslovij, pod katerimi bi se še le omogočila tudi krepka konservativna stranka.

Po vsem tem so vzroki sami veliki, zaradi katerih mladočeška opozicija ne more nagloma približati se svojim ciljem; potem pa so zavire tudi v značaju mnogih zastopnikov vseh slovanskih negospodovalnih narodov, ker ne podpirajo mladočeške opozicije, kakor bi jo morali podpirati v interesu teh narodov. Veliki cilji potrebujejo mnogo časa; eksaktno ga ni možno določiti; toliko pa je jasno, da ti cilji so skupni vsem negospodovalnim slovanskim narodom, in da jih dosežejo poprej, ako vstvarijo kot taki s pomočjo svojih zastopnikov v družbi z Mladočehi mogočno opozicijo z ne izpremenjenimi glavnimi cilji. Določnost programa, odločnost in skupnost bojevanja okrajša čas — opoziciji, in potem napoči boljša doba.

Volilna reforma in pa narodnostno vprašanje.

Slovani, razun Poljakov, so za obče, jednako in neposredno volilno pravo, prvič, ker je to pravično, drugič, ker se nađejajo, da s pomočjo tega prava dosežejo laže in preje druga glavna, zlasti pa narodnostno in historičko pravo. Gospodovalne narodnosti, sešebno pa njih glavne stranke, se protivijo takemu občemu pravu, prvič iz sebičnih materijalnih ter stanovskih, potem pa narodnostnih interesov. Sedanja koalicijska vlada, ki snuje svoje načrte v pogledu na gospodovalne ali takózvane koalicijske stranke, je zasnovala tudi take „glavne poteze“, ki kažejo sešebno na vpliv in korist nemške kapitalistiške stranke. Te poteze pa vedejo do zasnove volilnega reda, ki bi ščitil ne le to, kar ima sedaj nemško-liberalna levica, ampak bi jej pridobil še novih pomočnikov v volilcih iz inteligencije in tovarniških delavcev, in uže poprečni račun kaže, da na to stran ni nobene nejasnosti več. Načrt Hohenwartov in tudi načrt konservativca Ebenhocha držita se stanovskih interesov, poštevatata naseljenje kot tako, ne meneč se za to, da isto naseljenje ima v Avstro-Ogerski poleg stanovskih znakov in interesov tudi znake narodnosti, da se torej deli tudi po narodnih skupinah. Narodi kot taki se pri navedenih volilnih načrtih in potezah ne poštevat; prav za prav jih formalno prezira tudi obče volilno pravo, in je pri tem pravu le zaradi tega več pravičnosti v narodnostnem pogledu, ker se ne delajo nikake razlike, in bi torej bili posamični narodi vsaj po številu razmerno zastopani, v tem ko se v načrtih stanovskih interesov vstvarjajo skupine in krogi za te skupine s posebnim geometriškim znanjem.

Ako se izvrši volilni preustroj v smislu stanovskih interesov, pride do volilnega prava v najboljšem slučaju nekaj novih volilcev; narodi kot taki pa s tem nič ne pridobé, in borbe zaradi nerešenega narodnostnega vprašanja ostanejo, kakor doslej. Ako bi pa dosegli obče, jednako in neposredno pravo, nastanejo zaradi novih volilcev pa še drugačne borbe. Dosedanje, gospodovalne stranke bi skušale kar možno vplivati na nove volilce, in kolikor bi bilo med temi volilcev iz srede tovarniških delavcev ter v službi zemljiščnega veleposestva, skušali bi obrtni in zemljiščni veleposestniki z raznimi sredstvi vplivati na te široke mase zaradi svojih kapitalistiških interesov, potem pa, kolikor hočejo delati tudi za svojo narodnost, tudi zaradi narodnostnih interesov. Z jedne strani bi torej združene kapitalistiške stranke zbegavale delavske mase, kakor dela sedaj na Nemškem požidjena socijalna demokracija; z druge strani pa bi isti združeni kapitalizem skušal, kakor doslej, dobrikati se svoji narodnosti, torej vsaj na zunaj zaradi narodnih interesov pridobivati delavske mase za to ali ono narodnost. Če izvzamemo Čehoslovane kraljevstva samega, bil bi kapitalizem tujih narodov povsod močnejši od kapitalizma slovanskega. Vnela bi se povečana nasprotstva, in Slovani bi imeli hude borbe, da bi pridobili širše slovanske mase za njih lastno narodnost. Hvaležna bi sicer bila ta

borba, ker bi se slovanske množice v večji meri začele zavestno dati svoje narodnosti, nego se to godi dandanes. Ali vprašanje ostaja še vedno odprto, kedaj bi Slovani prišli v osrednjem parlamentu do vplivnega ali celo odločujočega števila zares svojih zastopnikov.

No, gospodovalne stranke, kakor se kaže, bodo še dalje vplivale na to, da v Avstriji ne pridemo takó brzo do občega volilnega prava; iste stranke bodo skrbele jedino za tako preustrojenje volilnega prava, katero čisto nič ne poveča vpliva slovanskih zastopnikov v državnem zboru. S stališča pomnoženja volilcev je pač treba želeči, da prodere taka ali taka volilna reforma; s stališča narodnostnega vprašanja pa ta reforma poprej poostri, nego ublaži narodnostne boje, ker dobé gospodovalne stranke, zlasti nemško-židovska stranka, prej več pomoči, nego da bi se jej poslabšalo položanje. Tudi to bi ne bilo v državnem interesu, in za to moramo obžalovati v istem državnem interesu, da se volilna reforma ni pričela vsaj v takem smislu, v kakoršnjem je bila svoj načrt predložila vlada grofa Taaffeja. Z istim načrtom bi bili vsekakor poprej prišli do občega volilnega prava, in, kar je jako važno, bi se bilo še pred tem ciljem rešilo *laže* narodnostno, torej sedaj *glavno* vprašanje, glavno za Slované in za interese celokupne države.

Brez občega volilnega prava zahteva interes slovanskih narodnostij, da se protivijo vsakoršnjim načrtom, zasnovanim v interesu gospodovalnih, sedaj v koaliciji zvezanih strank. Ali tudi v pogledu na obče volilno pravo je boljše za slovanske narode in za državo, ako se reši *poprej* narodnostno vprašanje. Mladočehi so se sedaj izjavili, da hočejo delovati

pred vsem za narodno enakopravnost in volilno reformo. Če poštevali stvari prav, zdi se nam, da morajo postaviti prvo točko pred drugo iz navedenih in najtehtnejših vzrokov. Tudi v pogledu na volilno reformo se približamo poprej zasnovam v smislu občega prava, ako ne bodo nacionalni interesi narekovali novih volilnih načrtov; izključno s stanovskimi interesi se Slovani poprej pogodijo, nego pa z vmeševanjem tudi nacionalnih interesov.

Volilno pravo je državljansko pravo in more le posredno vplivati tudi na narodnostno pravo. Narodnostno pravo je pa za Slované sedaj najvažnejše; to je treba najprej rešiti, ker drugače pač ne dosežemo volilne preosnove brez vpliva gospodovalnih narodnostij in kapitalistiških strank. Volilno pravo ima pomen, ako je more volilec izvrševati nezavisno in brez vpliva od druge strani; ako se ne reši poprej narodnostno vprašanje, bodo delovale gospodovalne narodnosti in njih kapitalistiške stranke na to, da se preosnuje volilno pravo pristranski, in da bodo tudi pri predlaganem volilnem redu vplivale na nove volilce ter s tem slabile nezavisnost pri njih glasovanju. V interesu vseh teh, ki niso še volilci, pa zaslužijo volilno pravo, je pač, da delujejo po svoje na izvršenje najprej narodne enakopravnosti in še le potem na preosnovanje dosedanjega volilnega prava.

Taka taktika bode na dobiček ne le slovanskim narodom, ampak velikim množicam *vseh* narodov; to taktiko narekuje še posebe sedanja koalicija in naposled, kakor smo dokazali, tudi interes celokupne države. Najprej rešitev narodnostnega vprašanja, potem pa preosnova volilnega prava!

R a k o m.

O, vi dobri, hladni raki,
Vi potokov naših kras
Vi ste hudi nam mračnjaki,
Vkupe vsi in vsak iz vas!

V temnem mraku si igrate
Na zeleni travici
Rak z račico poskakljate
Po zeleni travici.

V luknjah vi po dnevi spite
Dole hladno pod vodo.
Le ščipalke si molite,
Da vas žabe ne grizo.

Vsak junak pa z repom pukne,
Da ga čuje dragica.
Leze in v vodico smukne,
Kakor kaka žabica.

A po noči vse krdelo
Leze urno iz vode.
Ta počasi, drugi smelo
Trave išče si sočne.

Mesec ni vam nič po volji,
Niti svetle zvezdice.
Tamen mrak vam je najbolji
Rakom in za račice.

O, vi dobri, hladni raki!
Kuga je prišla na vas.
Naši modri pa mračnjaki, —
Srečo sipljejo na nas! —

—st—

Gdjeci. Justini N...

„Niti u crkvi mira“,
Rekla si, kad sam u smieh
U crkvi nagno te šalom —
Bog mi oprostio grieh.

Istina, ljudem se slabim
Uzima i to za grieh;
Ali angjelku je, mislim,
Pred Bogom dopušten smieh.

S. Z.

Pakao i nebo.

Ta što je pakó po crnini svojoj
Uz one prame mekušne i gladke?
Tek sumrak prama crnoj noći zimskoj,
Što zavodi me sveg u sanke sladke.

Ta što je nebo uz sve čare svoje
Uz ono oko mileno i plavo?
Kad gledam nebo, za tim njene oči,
Tad to je pustoš, ove nebo pravo.

Pa je l' tad čudo, kad mi draga ima
Crninu pakla, blage neba žare,
Da duša čas mi muke pakla čuti
A časom opet sve nebeske čare?

S. Z.

Iz poezij J. Stritarja.

T i c i.

Na šibki veji, tanki smreki
Pripela tukaj dom si svoj;
Preblizu tu si pri človeki,
Človeka, tica, se mi boj!

Ne veseli se tuje sreče,
Podira rad, mori povsod;
Ne gane ga oko proseče
Za mlado kri, nedolžni rod.

Ko gledam tiho te — ubrani
Solze se težko mi okó;
Bog srečno, tica, te ohrani
In pa tvoj mili rod s tabó!

Ves dan čepiš tu in skrbeče
Obračaš sem ter tja okó;
List zašumi — in zatrepeče
Srce za družbo ti drobno.

Ljubezen nas je zapustila,
Zvestoba z njo šla iz sveta;
Le v vašem gnezdu, tica mila!
Ljubezen zvesta je doma.

Zato ko gledam te — ubrani
Solze se težko mi oko;
Bog srečno, tica, te ohrani
In pa tvoj mili rod s tabó!

Izvirnik.

T и ц и.

На шибкѣ вѣи, танкѣ смрѣки
Припала тукай дом си свой;
Преблизу ту си при чловѣкѣ,
Чловѣка, тица, са ми бой!

Не весели са тужа срача,
Подира рад, мори повсѣд;
Не гане га око просѣче
За младж кры, недолжныи род.*

Ко гладам тихо та — убрани
Солза са тяжко ми око;
Бог срачич, тица, та охрани
Ии на твой милый род с тебж!

Вес дан чепиш ту ин скрбѣче
Обрачаш сем тер тѣя око;
Лист зашуми — ин затрепече
Срце за дружбж ти дробнж.

Любзѣн нас ж запустила,
Звѣстоба з нѣж шла из свѣта;
Ле в вашем гнѣзду, тица мила!
Любзѣн звѣста ж дома.

Зато ко гладам та — убрани
Солза са тяжко ми око;
Бог срачич, тица, та охрани
Ии на твой милый род с тебж.

М. А. Лажурекій.

П т и ч к ѣ.

Тутъ на соснѣ ты тонкой свила
Себѣ вотъ легкій домигъ свой;
Вблизи чловѣка ты зажила,
А вѣдь, онъ, птичка, недругъ твой!

Не радъ чужому вѣдь онъ счастью,
Но радъ рушить и убивать;
Не смотритъ онъ на глазъ просицій,
Не хочетъ онъ пощады знать.

Гляжу тебя — и все бы плакать
Хотѣлось, птичка, надъ тобой;
Пусть Богъ прольетъ всю благодать
Вотъ на тебя и на гнѣздо!

Тутъ цѣлый день сидитъ въ заботахъ,
И все вокругъ себя глядитъ;
Шужитъ листок, ты вся въ хлопотахъ,
И за гнѣздо свое дрожишь.

Любовь отшла отъ насъ далеко,
Изчезла вѣрность ужъ у насъ;
Въ гнѣздѣ твоемъ лишь тутъ высоко
Жива любовь все радуясь.

За то гляди тебя — все плакать
Хотѣлъ бы, птичка, надъ тобой;
Пусть Богъ прольетъ всю благодать
Вотъ на тебя и на гнѣздо!

Фр. Целестинъ.

* Primitba: V lepih pesniških proizvodih odličnega našega pesnika Borisa Mirnega (Josipa Stritarja) nahajamo med vsemi slovenskimi pesniki najčistejše rime. Ako prenesemo pa le te iz latinice na kirilico, prepričamo se prav lahko, da niso vse takošne, kakoršne se kaže v latinici. Tako niso nekatere, n. pr. me (mene), ve (vos), srce, ve (scit), je (est) in je (manducat), drob in dob

(quercus), sod in rod, bolezen in ljubezen, leti (curre), leti (aestate), kleti (hrami) in kleti (exsecrari), kosa in kosa (partis), koža in moža (viri) še rime ne; — in uže zaradi tega štejemo si v posebno čast in dolžnost najtoplejše priporočati staro kirilico vsem p. n. našim pesnikom, ako hote, da jim bodo pesmi na vse strani dovršene.

Slovenčina.

Spjev. R. Katalinić Jeretov.

Nek nas diele puste medje,
Brze rieke Sutle val,
Nek se zloba na nas diže
I tujinstva kivni jal.
Mi smo sinci iste majke,
Jedan nam je cilju svet,
Na barjaku jedno geslo:
Za slobodu roda mrieti!

Al prosvjeta sada goni
Sa obzorja tmine vel,
Polutonstva mrak već pada,
A diže se danak biel.

Skopčao je uzko povjest
Našeg roda velji Bog:
Slovenac je potom spoznao
Iza borbe brata svog,
I taj brat mu ruke pruža,
Pruž mu je Hrvat div,
Od sad će se složno boriti
Braća, dok ju jedan živ!

U davnini znali mrieti
Za tujjinsku slavu tek,
Pa im bila crna plata,
Pa im bio usud priek,
Tištali ih nemoćnike,
Krnjili im prava sva:
Igračke su tudje bili
U davnini brata dva!

Danas Sutla, sinje more
I potoci, rieke sve
Neće, nebi bile kadre
Do dva brata dieliti, ne!

Тоска, тоска хватаетъ сердце мѣ,
Подумаю ли о славянскихъ вѣсѣхъ дѣлахъ!
Разгорѣ и завистъ вотъ богатства вѣхъ,
Которыми гордимся — все еще въ цѣняхъ.
Обидно, горько сердцу и уму:
Вѣдь эги наши цѣни — добровольныя!

И знаемъ точно мнѣ вину свою,
И прозабаемъ — мудро своевольные. —
Орудьемъ лишь бываемъ до сихъ поръ,
Коварству служимъ вѣковыхъ своихъ враговъ,
И миль, да миль намъ вѣковой разгорѣ,
Не можемъ, братья, жить въ любви и безъ оковъ!

Фр. Целестинъ.

Biserje i alemovi.*

... in una lingua memore di tanta prodezza e di tanta bella poesia popolare.

Giosuè Carducci.

Žetelica plače.¹

Urodila kopriva,
Tri je polja pokrila,
Samo nije stazicu.
Na njoj rasla pšenica,
Nju su žela dva bratca
I medj njima sestrice;
Ciel dan žanje i plače.
Nju pitaju² dva bratca:
„Šta je tebi, sestrice,
Jeli tebi slog³ širok,
Il je tebi srp malen?“
„Nit je meni stog širok,
Nit je meni srp malen“;
Već ja gledam u oblak,
U oblaku zlatan stol,
A za stolom dragi moj:
Na glavi mu šešir⁴ moj,
A na ruci prsten moj,
Po tom poznam, da je moj⁵.

Na polazku.

Zora puca, dan se bieli
A ja moram odlaziti.
Nije meni, što ja moram
Iz varoša⁶ odlaziti,
Već je meni, što ja moram
Moju dragu ostaviti.
Napunit ću tri kubure,
Pa ću pucat kroz varoše
Svemu svijetu na veselje,
Mojoj dragoj na žalost.
Prva puška je puknula,
Moju dragu probudila;
Druga puška je puknula,
Moju dragu ranila;
Treća puška je puknula
Moju dragu ubila.

Loša nagrada.

Majka Maru iza grada zvala:
„Jesi li Maro, objelila platno?“
„Nisam, majko, ni do vode došla,
Već sam stala, pa čuda gledala,
Gdje se biju Sava i Morava;
Sava bije drvlje i kamenje,
A Morava šajke⁷ okovane;
Seka bratca iglicom budila:
„Ustaj, brate, izgori ti gradac“.⁸
„Neka gori, plamom pogorio!
Dosta sam se u njemu naslužio;
Služio sam tri godine⁹ dana:
Prvu godinu za oružje svjetlo,
Drugu godinu za vrana¹⁰ konjica,
Treću godinu za liepu djevojku!
Kad su stali¹¹ oružje dieliti.
Men' su dali staro, zardjalo;
Kad su stali konjice dieliti,
Men' su dali staro, ojašeno;
Kad su stali djevojke dieliti,
Men' su dali staro, obljubljeno?“

* I te će godine „Slovanski Svet“ donasati „Biserje i alemove“. — Glasoviti dr. Johannes Scherr, pišući u svojoj „Allgemeine Geschichte der Literatur“ o našoj narodnoj poeziji, svršava ovako (govoreći o prekrasnoj romanci „Kosovska djevojka“): „Die Schilderung der Kossowoer-Schlacht . . . darf sich kühn neben die Epik aller Nationen stellen, und ich wüsste selbst im Homer und im Nibelungenlied keine schönere Scene als die ist, wo das junge amselfelder Mädchen mit Brot und Wein und Wasser auf das Schlachtfeld kommt, um drei ihr befreundete Helden in der Hitze des Kampfes zu erquickern und alle drei todt in ihrem Blute schwimmend findet. (Na njemački prevela je „Kosovku djevojku“ Therese Adolfa Louisa von Jakob). — Ruski umjetnik J. E. Rjepin piše u sjećanskoj knjizi žurnala „Nedjelja“ svoje „Opazke umjetnika“, pak sjetiv se rieči I. S. Turgenjeva: „Van narodnosti nema umjetnosti“, nadovezuje na te rieči, koje mu se čine opravdane, svoja razmatranja. „Da — veli I. C. Rjepin — umjetnost je valjana samo na svojem tlu, samo kad je izrasla iz njedara zemlje“ . . . (V. br. 4. „Dom i Svieta“ sub „književnost i umjetnost“).

¹ Te tri pjesme, što ih danas donasamo, poslao nam je g. O. P. iz Zagreba, pišući nam u istom pismu: „Izvolite blagohotno primiti ove pjesmice. Narodne su. Čuo sam ih pjevati u Hrvatskoj,

u Moslavačkoj gori te sam ih pobilježio. Pjesme ove nisu do sada nigdje štampane, niti ih je tko pobilježio“. — Pjesmice su nam došle bez naslova te smo ga im mi dali. — ² pitati = prašati. — ³ slog — leha (Beet, Ackerbeet). — ⁴ šešir = klobuk. — ⁵ Evo slične pjesme: „Mal mi je vrtac ograđen [Pun mi je ružica zasaden]; Po njem se šeće djevojka [Pred njom se vije ružica]; Nemam te komu trgati [Otac i majka prestari]; Seka i bratca premladi [Moj mi je dragi daleko [Prek jedne gore visoke]; U 'noj je gori zelen dvor [U zelen-dvoru zlatan stol]; Za njim mi sjedi dragi moj [Na šeširu mu prsten moj]; Na prstu mu je prsten moj [Okol mu vrata rubac moj —] On je pak ipak dragi moj“. — ⁶ varoš — grad (mesto). — ⁷ već = nego (ampak). — ⁸ šajka — ladja. — ⁹ gradac (grad-ac) — diminutiv od grad (prisposobi: brat-ac, stol-ac i t. d.). — ¹⁰ godina = ljeto (leto). — ¹¹ vran = crn. — ¹² stati — stanem — stadoh — stao sam = početi (začeti). — ¹³ Slična je pjesma pod naslovom „Radjava naplaćena služba“ u V. Stef. Karadžić-a I. 428; u Županovoj zbirci (Narodna pjesma, sabranje svijuh do sad izdatih i viša nikada još neizšavših pjesama hrvatskih, dalmatinskih, bosanskih i srbskih, izdanje Lavoslava Župana u Zagrebu), I; 595, 428.

Priredio dr. Trnoplesar.

Žensko vprašanje.

2.

Ali dopustimo, da je ženska zares bitje bolj nizko, bolj nesposobno, nego moški. Ali se ne natakne pri tem takoj na gorostasno *nelogičnost*?

Neoprovržna istina je, da je znanje svet (svetlo), nevednost pa — tema; da je obrazovanje, umstveno razvitje, potrebno svakomur. Ako pa je ono potrebno človeku bolj

„visokemu“, bolj sposobnemu, gotovo je potrebno *še bolj* človeku, stojećemu na nižoj stopinji razvitja. Učiti je treba *nevednega*, in učiti tembolj, čim nevedniji je. Ako ga ne učimo, dokazujemo s tem samo, da je njegova nevednost nam potrebna, koristna, prijetna; da njegova nevednost pri naša dobiček, kateri izgine, kedar se nevednež razvije in razume, kako brezsrčno in predrzno ga uporabljamo za svoje egoistične namene.

Ako pa je v številu nevednih, nerazvitih ljudi tudi

ženska in corpore, ves nje spol, bi ravno oni „umni“ in „učeni“ del *moškega* spola, ki žensko objavlja za niže bitje, moral skrbeti in delovati na to, da se ženska razvije, da se jej da *pravica* obrazovati se, učiti se vsaj v jednakej meri z moškim, ako uže ne, *kot bitju nižemu*, v bolj obilnej meri. Dokler pa razviti moški ne delajo tega, dokazujejo oni le, da so oni ravnodušni k celemu polovici človeškega roda, da jim do obrazovanja, kot takega, ni skrbi, ali, verneje rečeno, da želé v sužnjosti držati ves ženski spol. Oni hoté, da bi ženska, v svojej nevednosti, ne mogla obrniti svojega delovanja v razumno stran; da bi ona ne ločila dobrega od hudega, laži od istine; da bi ne razumela *smisla* življenja; da bi ne umela *oceniti* ljudij, z jedno besedo, da bi ženska pod seboj ne imela nobenih krepkih нравstvenih osnov.

Prišli smo, hvala Bogu, doslej vsaj tako daleč, da priznajemo, da je obrazovanje potrebno *otrokom* obeh spolov. V *nižih slojih* občestva imajo dečki in deklice *jednake* pravice k obrazovanju; obrazovanje se jim daje *niže*, no vendar jedno in isto *obema* spoloma. Tako se faktično priznaje, da ženska v nižih slojih ima jednako pravico k obrazovanju, kakor moški, ali, drugače rečeno, da je v nižih slojih umstveno razvitje ženski ravno v *tolikej meri* potrebno kot moškemu. Brezdvomno so tukaj ženske neoprovrgljivo uže dokazale, da v učenju morejo iti poleg moških, in da kvalitativno in kvantitativno dosežeta oba spola jednake rezultate. Raznica (razlika), katero v nižih učiliščih opazujejo pedagogi nad otroci obeh spolov, ki so rasli pri popolnoma enakih uslovjih, je le ta, da so deklice bolj skromne, v povedanju bolj pazljive, bolj ukaželjne in bolj trudoljubive, nego njih moški součenci; torej v nižih učiliščih v vseh odnošajih ženski spol stoji na *jednej in istej stopinji*, včasih pa celo *više*, *nikdar pa ne nižje*.

Ako se vzdignemo *više*, to je v občestveni sloj inteligentov in bolj imovitih, oziroma bogatih ljudij, to je onih, ki želé in morejo dati svojim otrokom obrazovanje, ki je bolj drago, uvidimo v tem, *višem sloju*, takoj raznico v vzgledu na obrazovanje dečkov in deklic. Otrokom *moškega* spola daje se uže srednje in *više* obrazovanje; inteligentni otec ali bogatin, naj bo kmet ali „gospod“, sramoval se bode, ako da *sinu* samo *niže* obrazovanje, kakor preprosti seljak ali ubožni rokodelc. Deklica pa, naj bode otec kolikor ugodno inteligenten ali bogat, ali celo oboje ob enem, ostane pri *nižem* obrazovanju. Deček, sin prostega kmeta, dobil je, ravno ker je deček, uže zdavna jednako pravico z dečkom iz *višega* sloja; želi se le, da bi se učil, vse drugo dá otec ali pa dobri ljudje. Deklica pa, ravno zato, ker je deklica, porinena je gledé obrazovanja v *nižji* sloj, ne gledé na inteligentnost ali bogatstvo roditeljev; ona je pa v *nameček* mnogo na slabšem kot hči iz *nižega* sloja. Kmetška deklica ali deklica rokodelca itd. *more* in *mora* se truditi in koristno za se in za druge porabiti svoj čas; razun tega uživa več *svežega* zraka, vidi več ljudij in spozna boljše življenje in svet; deklica *viših* slojev vsega tega nima. Truditi se ne more, ker je trudu učili niso; truditi se tudi ne

„sme“, ker je — gospodičina. Čitati resnobnih knjig ne more, ker jih ne razume; nehoté bode čitala knjige, ki jej ne prinese nobene koristi, ali pa take, ki jej bodo absolutno škodljive, ker jej morda podadó hrano, katere ona še ne more uživati brez škode. Razen knjig ima še razna *ročna* dela, po navadi jako koristna, jako lepa; ima tudi *včasih* glasovir, kjer se nauči igrati nekoliko plesov — no, vse to nje uma razviti ne more, vse to nje srca ne oplemeni. Ostaje jej jedno: sedeti doma in sanjariti o „*princu*“, ki ima priti in jo rešiti iz tega zaprtega, dolgočasnega, mračnega položaja.

Ni torej čudno, da v *višem* sloju srečavamo večkrat razne ženske bolezni, o katerih preproste ženske nimajo nikakega pojma; da so ženske teh slojev tudi fizično slabo razvite in torej rodé slabosilne, podvržene vsakim boleznim otroke.

Se ve da, izključenja (izjeme) vidimo; no ako so taka izključenja, sestavljajo jih ženske s posebno energijo, s posebnim umom, ženske, ki umejo lomiti pregrade, katere jim stavi „*zgodovinsko* pravo“ moških. No izključenja ravno dokazujejo, da sočestvuje (ekzistuje) pravilo. In to pravilo vidimo vsi od nekdanj.

Res je, sedaj je nemnogo (nekoliko) boljše. No to ni tako davno. To uže mi pomnimo, ko so ženskam dali učiteljske pripravnice in z njimi nemnogo več duševne hrane. Dokazano je torej, da ženska sposobnost se ne zvrši z nižim obrazovanjem. No gimnazije, realke in razna druga učilišča zaprta so ženskam dosedaj, ne govore uže o vsenčiliščih. No ženski se odpró, rano ali pozdno, tndi ti hrami nauke, kakor se je odprla pripravnica, o kateri bi bil pred tridesetimi leti mogel govoriti protivnik ženskih pravic le s prezirljivim (prezirljivim) hohotom.

3.

Trdijo, da deklici ni treba znati latinske ali grške gramatike; da so jej odveč razne zamotane matematične formule, razna kemična zedinjenja, botanika, mineralogija, psihologija in v obče vsa ona modra nauka, katera so nam toliko let prepodavali v gimnaziji.

No povejte mi, koliko je nas, moških, takih, ki bi bili po okončanju gimnazijskega tečaja premišljevali o „*accusativus cum infinitivo*“, o „*ut finale*“, „*cum temporale*“, o raznih grških enklitikah in atonah, o teoremi Pitagora ali o „*partes proportionales*“ v logaritmih i t. d.? Ali pa pride komu v glavo trditi, da je vse to bilo nepotrebno, ali da je sploh nepotrebno? Nihče nikdar ni mislil, da bode vse znal za vselej, čemur se uči, in da je vse v resnici tako, kakoršno je, potrebno „*ad bene beateque vivendum*“.

Zadača gimnazije nikakor ni jedino zabiti v glavo kopicico znanij iz raznih predmetov; nje zadača je tudi ta: razviti um, storiti ga uprogim (elastičnim), podvižnim; dati z jedno besedo, obče umstveno razvitje, obče obrazovanje, občo osnovo, na kateri bi krepko mogla stati ona specijalna nauka, katero si mladenič izbere po okončanju gimnazijskega

tečaja. Nihče ne vstopa v gimnazijo z namenom, zapustiti jo čez nekoliko let, nego vsakdo želi, da bi umstvena in materialna sredstva dovolila mu, ne le dovršiti gimnazijo, no iti še više. Zato pa obžalujemo vsakega, kateri je primeran učenje pretrgati takorekoč v sredini, bodisi da mu nedostaje sposobnosti, bodisi zaradi ubošva. Mladeniča pa, ki po svoji lastni volji in krivici obesi učenje „na kljuko“, po pravici vsi preziramo, in ti nedokvašeni nesrečneži nosijo celo specialno nazvanje „sprijenega studenta“. Ti „sprijeni studenti“ znajo vse in ne znajo ničesar. Oni proklinjajo svoje življenje na raznih nizkih službah in jim podobnih mestih; oni pa iz njih, katerim se glava nikakor ne more osvežiti, sedé od danes do jutri, no z veličestvenim dostojinstvom, po redakcijah raznih listov in listkov, odkoder, kakor z višave Olimpa, sami ničesar ne znajoč, učé vsakogar in o vsem, delajo „javno mnenje“, obsojajo razna resnobna vprašanja, za katera nimajo nobene naučne podgotovke, pišo „uvodne članke“ po receptu: Si prendono due e si fa un terzo; parafrazujejo tuje misli in tuje besede na svoj način, da bi nosile pečat originalnosti, in sploh pokazujejo, da, če jim nedostaje znanja in razumenja, imajo pa vendar vselej dovolj hrabrosti, zatekati se v ljudi, ki so brez vsake škode za se zdavna pozabili uže več, nego so se ti-le sploh učili kedaj. Ako gledamo nezaupno in z notranjim omrzenjem na take-le moške, zakaj jednako in še manjše umstveno razvitje sami dajemo ženski? Res je, da ženska, ki bi se rada učila, ki pa se uči proti svoji želji ne more, stoji mnogo više od „sprijenega studenta“ uže zato, ker se ne drzne učiti javno druge, ker čuti, da je le *njo* učiti treba. Razen tega se ukaželjna ženska trudi, da bi se razvila sama, in posluša ljudi, kateri jej mogo pomoči v njenem stremljenju k nauki.

Ali pa more ženska zmoči srednje in više obrazovanje?

Ko bi se jej bile odprle srednje in više šole, in bi se dokazalo, da so one previsoke za „kratko pamet“ žensko, takrat bi se zaščitniki ženskih pravic gotovo ne potegovali za-nje v tej točki. No na Slovenskem to ni dokazano; pač pa je dokazano, da ženska odlično more zmoči ne le niže šole, nego tudi pripravnico, ki obsega dovolj soliden učni načrt. Se ve da, vse deklice bi ne mogle okončati srednjega obrazovanja. No ali ga moški vsi premagujejo? Ali ne vidimo, kako majhen odstotek dečkov, ki so se sprejeli v prvi razred gimnazije, dobaja do osmega razreda? Ali nikomur ne pride na misel, govoriti o „kratkej pameti“ moškega? Ali mnogi vseučilišče okončavajo o pravem času? Ne bomo iskali vzrokov; mi znamo okoliščine, mi smo jih videli sami, in konstatujemo fakt le zato, da rečemo, da v nevspehu ne dolžimo „kratke pameti“ moške akademične mladeži, katera nam je uže kot taka, z vsemi čednostimi in z vsemi nedostatki, ljuba in draga, in mi nimamo ni smelosti, ni želje, ni vzroka pripisovati jej to, kar jej pripisujejo naši in njeni fanatični vrugovi.

Ako pa ni dokazala ženska pri nas, da v nauki more tekmovali z moškim, dokazala je drugod. Ruska ženska Sofija Kovaljevska bila je profesor matematike na vseučilišču v

Stockholmu; njeno učenost občudovali so Berolinski in Pariški velikani nauke; Rudnjeva-Kaševareva ima diplom doktorja medicine; Bakunina je nedavno v Neapolju bila promovana v doktorja medicine. Nemka Adams-Walter, doktor medicine, ustanovila je v Schwarzwald kolonije za sušične bolne in ima sploh veliko praktiko. V Rusiji ima še celo stotine zdravnikov, ki spadajo k ženskemu spolu. Mnogo jih je tudi v Franciji, Angliji in drugod. Večina iz njih obiskovale so vseučilišče v Zürichu, katero je odprto tudi ženskam. * *Fakti* torej dokazujejo, da, česar moški more doseči v nauki, more doseči tudi ženska, in trditev, da so ženske manj sposobne, kot moški, oprovržena je blistateljno. Same ženske so jo oprovrgle!

4.

Ko bi ženske puščali v gimnazije in dalje, na vseučilišče, morali bi jim dati tudi pravice, ki iztekajo iz srednjega ali višega obrazovanja. Tako mogo me zavrniti oni, ki od straha za svojo kožo, ne želé dati pravice ženskam. Oni se bojé, da takrat moški, ta biser stvarjenja, izgubi svoj vsakdanji kruh; no v resnici se tega bati ni treba.

Le jako materialistična, brezidejna glava more soditi, da se človek uči le zato, da bi dobil dobro službo, in sicer hitro ko mogoče. Tako je mnenje preprostega kmeta, ki daje sina v latinsko šolo samo zato, da bi kedaj „pel novo mašo“. No kmetu se take želje ne sme in ne more šteti v greh. Obrazovani človek pa bi moral vendar soditi, da učimo se ne zaradi službe, nego zaradi nauke kot take, in da diplom in služba ste dve popolnoma razni reči. Profesori ne učé, kako se pišejo tožbe, kako se zdravi ta ali druga bolezen, kako se mora hrbet zgibati pred „višimi“, da bi se ne zlomil, kako se plašč suče po vetru, in druge take koristne reči.

Pravice, ki jih daje vseučilišče, samo *ovirajo*, diskreditujejo prave nauke. Ljudje, ki so tudi v duši učenjaki, ne pečajo se z nauko zaradi materialnih koristij, in ako služijo, je služba iskala njih, ne pa oni službe.

Nauka ni sredstvo, nauka je cilj!

Ko bi vseučilišče ne dajalo pravic, ko bi mladenič moral dokazati, da zares kaj zna, da more samostalno misliti in delovati na polju nauke, ne pa samo ponavljati to, kar je napisano v njegovih hektografovanih „skriptih“, tedaj bi vseučilišče imelo se ve da manj slušateljev, no zato bili bi ti slušatelji pravi ljubitelji nauke, in le v njej iskali bi svoj cilj. Taki ljudje bi ne kričali vedno, kakor mešetar na sejmu, da so „učeni“, da pred njih imenom „drdrá“, da razen njih, iz tega vzroka, vsi drugi ljudje ničesar ne vedo

* Jeden najboljših in najlepših dokazov o ženski sposobnosti je zapustila Sofija Germain (1776—1831), ki si je priborila častno mesto v zgodovini više matematike in — filozofije. Porabila je višo analizo za specialni problem fizike, in sicer tam, kjer ni niti Lagrange mogel premagati dotične težave. Pariška akademija jej je podelila veliko nagrado za njena matematična dela. V filozofiji pa je opisala po obsegu sicer majhno, po vsebini pa toliko važno delo, da jo bodo v daleki bodočnosti poštevali filozofski pozitivisti, specialno estetiki in znanstveniki. In ona se je pospela do take višine celó kot — samaukinja!

Op. ur.

in vedeti ne smejo, nego da se v vseh vprašanjih, v verskem, socialnem, ženskem, narodnem in, kolikor jih je še, morajo, če ne hoté trpeti večne muke na tem in na onem svetu, obračati k njim kot k nezmotljivemu prvoviru vsega znanja in kot k propasti istine, do katere drugi smrtni ne mogo doiti.

Kako malo ima diplom občega z vedo, na to imamo dovolj dokazov. Slavni Jernej Kopitar je bil po diplomu bogoslov; no tega diploma ni rabil v dokaz, da je on — učen *slavišt*; največi filolog sedanjega časa, Miklošič, bil je po diplomu doktor prava; učen jurist Čizman, dobrotnik slovenske akademične mladeži, bil je po diplomu *doktor filozofije*. Ker so oni pokazali svoja dela, svojo učenost, v onih strokah, kamor jih je vleklo srce, dalo jim je vseučilišče „honoris causa“ doktorske diplome onih fakultetov, kjer so oni darili plodove svoje učenosti akademične mladeži. Nikomur iz teh učenjakov gotovo v celo njih dolgo življenje ni prišlo na pamet, povdarjati, da so „doktorji“; in smelo se lahko trdi, da i za se v svojem učenem naslovu nikdar niso mislili in premišljevali; oni so čas upotrebljali na resnobne reči, ne pa na otročarije, kakor nekateri „doktorji“, ki povsod pehajo svoj naslov pred seboj, ker dobro znajo v srcu, da bi sicer nikomur ne prišlo v glavo, pripisavati jim ta lepi naslov, ki se, mimogrede bodi rečeno, precej pogostoma dobiva brez posebne težave, v Nemčiji in Ameriki pa naravnost za — denarje. Dejanja pokaži, učenost pokaži, resnobo, ki je karakteristikon učenjaka — tedaj in le tedaj si doktor. Blebetati in psovati vse na dolgo in široko — to pa umé vsaka branjevka. Za to diploma ni treba.

K nesreči za človeštvo je diplom za veliko večino moških le ključ k dobri službi. Ker je cilj čisto materialen, nizek, ni čuda, da se tudi na službi rabijo sredstva nizka, ne dostojna moškega. Na službi se je treba dvigati više, dohodi se morajo uveličavati (povečavati), sicer bi epikurejcem trpel škodo. Zato vidimo često (pogostoma), da se tak „diplomat“ suče to na levo, to na pravo in zgiba to doli, to gori; strast, ki ne more nikoli zadostiti svojim apetitom, meče ga iz jednega „prepričanja“ v drugo, iz jednega tabora v drugi in sili ga nosljati zrak, da bi usledil, v katero stran mu je kreniti, da dobode divjačino, najbolj prikladno svojemu duhovnemu želodcu.

5.

K našej sramoti moramo priznati, da ženske gledajo na obrazovanje bolj zdravo, bolj vzvišeno, nego moški; one hoté razviti se umstveno, one hrepené po znanju, Nemčija ima dve klasični gimnaziji za deklice, jedno v Berlinu, drugo v Karlsruhe. Rusija, ta „divja dežela“, ima tudi dve ženski klasični gimnaziji. Razen tega pa ima Rusija v vsakem gubernskem mestu vsaj jedno, v nekaterih pa celo več ženskih gimnazij, in v vsakem ujezdnom mestu, brez malih izključenj, žensko progimnazijo ali nižo gimnazijo, včasih pa tudi celo gimnazijo. Poleg tega ima Rusija celo vrsto takozvanih „institutov“, kjer se uče bolj bogate deklice na svoja

sredstva, ali pa hčere bednih častnikov in činovnikov na stroške erarja. Učni načrt teh učebnih zavodov ravna se (je jednak) učenemu načrtu moških gimnazij, samo da v njih ni klasičnih jezikov, pač pa novi: francoski in nemški. Vse te gimnazije so prepolnjene. No več kot gotovo je, da dobrih 80 odstotkov ruskih devic ne misli po okončanju gimnazije ali instituta, iskati si kako službo in je tudi ne išče. Uče se, da bi kaj znale.

Pravice, ki jih dajo ta učilišča, so precej omejene: okončivša žensko gimnazijo ali institut ima pravico, biti učiteljica v prvih 4 razredih gimnazije; v viših razredih uče moški.

Teh pravic ni na jeden las ne uveličuje okončanje „viših pedagoških kursov“. In vendar jih posečajo (obiškujejo) mlade ženske, ki trpé, iz ljubavi k znanju, pogostoma glad in hlad, poleg njih pa tudi take, katerih imetje bilo bi dovolj za tri človeška življenja.

Zanimivo bilo bi poskusiti, koliko gimnazijcev bi šlo na vseučilišče, ko bi se jim objavilo oficijalno, da jim vseučilišče da ravno tiste pravice, kot gimnazija in nijedne pravice več. Ali bi jih mnogo šlo v daljnja mesta, kjer jih pričakuje večkrat ubožno životarjenje, ko bi znali, da v materialnem odnošaju ne dobedo absolutno nobene pravice več.

Še jeden moment je na strani ženske, katerega pri moškem ni: nobena ženska namreč ne daje obljube celibata; in vendar perspektiva, da jej ne bode treba nobenih službenih pravic, ako se omoži, ne ovira je, učiti se.

Da se ženske uče iz želje, da bi kaj znale, brez nadeje na materialno korist, priznaje, da si le vsled počasne funkcije svojih mislilnih organov, sam naš občeznani Goriški „doktor“. Koncem kritike Levstika, katerega kosti premetava v mogili, obrača se on k g. Marici, h katerej očevidno ni ravnodušen, s sledečimi slovi na latinskem jeziku: „Intellexisti haec omnia Marica“. . . . On je torej o gospodičini Marici tako dobrega mnenja, da je uverjen, da se je ona iz privatne pridnosti naučila latinskemu jeziku, v dosego česar bilo je treba gotovo več sposobnosti in truda in ljubezni k učenju, nego moškemu, katerega so učili drugi, in kateri se je učil od straha pred „kljuko“. Ko bi se g. „doktor“ obračal s svojo polemiko k moškemu s „kratko pametjo“, gotovo bi ne rabil latinskega jezika. Tako pa je dokazal ravno ono, kar je hotel oprovrgniti. Poveretto!

(Dalje.)

Santuzza.

Novelica.

Veselo pritrkovanje malih cerkvenih zvonov naznalo je, da ne bode jutri samo preprosta nedelja, ampak še kakov drug praznik z njo.

*) Čitaj pravilno, t. j. Marika.

Idem.

Solnce je zahajalo, božajoč še poslednji krat s svojimi žarki visoka drevesa, odeta v pisano jesensko obleko.

Krog in krog ni vladala ona navadna večerna tihota, temveč šumelo, kričalo in veselilo se je vse vprek prihodnjega dne, nosečega ljudem počitek in veselje.

Tudi v gradu, ki se dviguje visoko tam nad vasjo, živahno je vse, in vse v delu. Tu se pa ne pripravlja za jutrašnji dan, ko obhaja vaška cerkev vesel praznik — blagoslovljenje novega oltarja — nocoj napravlja se gospoda v gledališče, kjer se predstavlja nova opera s slavnimi umetniki.

Tu biti mora res kaj nenavadno zanimivega, da se je odločila celó gospa Nemčeva zapustiti svoj dom in male otroke svoje, da se odpelje v mesto, ki je kakove tri in pol milje oddaljeno od grada, in od koder pač ni bilo upa, da se povrne nocoj po slabi poti in v brezmesčni noči.

Imela je do svojih poslov še polno ukazov in povelij in tekala je v jednomer čez dolgo vrsto elegantnih sob, napravljena le na pol.

„Ti, Jera, spravi otroke kmalu v postelj in imej za Evgenijo vedno mlačnega mleka!“

„Marija, ti pa dobro zakleni, in to storiš lahko takoj, ko se mi odpeljemo!“

„France in Tone pa naj le gresta, nocoj nimata več opraviti.“

Prišla je v kuhinjo, zapenjajoč si temno rdečo svilnato obleko, ki je kaj lepó oklepala krasno njeno teló. Kratki, gosti temni lasje bili so jej preprosto zviti v kolobarček in pripeti nad tilnikom.

„Kaj pa ti, dušica, Milanček moj? Pojdi k meni, pojdi!“

In vzdignila je lepega dečka od tal, stisnila ga k sebi ter ga nesla, ne meneč se za to, da jej sinčkovi čevljički mažejo obleko, do svoje posebne sobe.

„No, Julika, ali bo uže kaj?“

„Sram te bodi, Milanček, ki si takov mož, pa te mora še mama nositi, oh, kako je to grdo!“ govoril je, božajoč otroka, gospod Nemec.

„Ker me noče papá, kaj ne, ljubček moj!“ in pritisnivši glasno zveneč poljub na svilnato otrokovo lice, spusti ga na tla.

„Podvizaj se, Julika, voz je uže davno naprežen!“

„Rokovice sem dela tu nekam, pa kedar je sila, je uže takó, da se vse izgubi; ah, evo jih! Jaz sem uže napravljena, a sedaj naj oblečem še Natašo. Oh, ta se bode ozirala po gledališču.“

„Zgodaj, prezgodaj prične zahajati na zabave tvoja hči, pa le ti glej!“ dejal je, šaleč se njen soprog.

Gospod Nemec bil je onih simpatiskih prikaznij, ki si osvojijo vsako srce, posebno žensko na prvi hip.

Vesel, z rednim, jedva vidnim smehljajem, svetlimi živimi očmi, s kratko gosto črno brado, bil je uže dober

čas napravljen v črno salonsko opravo ter sledil nestrpno opravljanju svoje žene, ki se je še vedno mudila.

„Oh, kar vsa srca osvoji si nocoj naša Nataša, takó je krasna, le poglej jo!“ dejala mu je vstopivša gospa Julika.

„Prosim te, da samo hitiš“, odvrne jej uže malo nevoljen njen soprog, a se vendar ne more vzdržati začudjenja, ko pogleda svojo uprav vstopivšo osemletno hčerko.

Temni, komaj do ramen segajoči lasje, obkrožali so angeljski obraz male Nataše. Sivkasto zelene velike oči z dolgimi trepalnicami in gostimi temnimi obrvmi, ogledovale so radovedno lahko belo obleko, ki je odevala lepó vzrastlo njeno telesce. Med rdečimi ustni, na pol odprtimi, svetili sti se dve vrsti najlepše nanizanih biserov. Ves obrazček bil je belo mramornate barve brez rdečice.

Konečno stali so vendar napravljeni. vsi trije poleg voza, ko ugledajo sem po drevoredu gredočega gospodovega brata Karola.

„Prinašam za svojo svakinjo prav veselo novico, zdravi!“ klical je uže od daleč ter dvignil visoko svoj klobuk.

„In kakova bi bila ta novica, povej le urno, nam se mudi!“ silil je uže malo nervozen gospod Nemec.

„Kar jih morem povedati lepih — najlepšo: ne odpeljem se namreč z vami“, dejal je prišedši, klanjajoč se.

„Oh, v resnici lepa novica!“ dejala je gospa Julika malomarne, a videlo se jej je vendar na prikitem smehljaju in na očeh, za trenotek široko odprtih, da je je v resnici vesela.

„Zakaj pa ne greš, zakaj si se skesal takó brzo?“ vpraša Nemec svojega brata.

„Eh, veš, radi one neumne časti, ki jo uživam tu v vasi kot župan. Jutri zgodaj bodo one cerkvene cerimonije, in jaz moram biti zraven, ko vzprejmemo škofa. Jezi me najbolj to, da se ne morem voziti s svojo prekrasno in prelubeznjivo svakinjo“. Rekši, poboža parkrat s svojo tolsto roko lepi, gladki obraz, dasi je ona nevoljno odtegnila glavo.

Nemec je dobro poznal svojega brata; občeval je z njegovo ženo v tem tonu, odkar sta se prvič videla, in znal je Nemec tudi, da je njegov brat tak z vsemi lepimi ženskami. Zameriti mu ni mogel, in tudi gospa Julika ni se mogla jeziti v takih trenotkih, dasi jej je nevolja in neko nasprotstvo polnilo srce do tega človeka. A on je znal njeno nevoljo in svojo nelepo vedenje takó lepó spraviti v smeh, kakor da to ni pod milim nebom nič hudega, nič nenavadnega.

Oni trije sedli so na voz, on pa je žvižgaje odšel, potem ko je še jedenkrat lahko vdaril po plečih svojo svakinjo.

Karol bil je najstarejši in jedini živeči Nemčev brat. Ker so bili med njima še štirje otroci, mogel je biti

kakih deset let starejši, a izgledal je starejši najmanj za kakih petnajst.

Obraz je bil isti, le malo tolsči in v baš tako gosto in kratko brado, ki je bila pri bratu še popolnoma črna, vsililo se je pri Karolu uže mnogo belih dlak. Telo njegovo bilo je vse ogromnejše, radi česar je tudi izgubilo ono lahko gibčnost, ki je bila lastna njegovemu vitkemu bratu.

Tudi po notranjosti razlikoval se je Karol od svojega brata; bil je hladnokrven, skoro brezčuten, fatalist, ki je pripuščal, da se izteka vse, kakor se hoče.

Poznal ni v svojem življenju ne nesreče, ne vznemirjenosti, in vse, kar se mu je zgodilo, moralo se je zgoditi, naj si bode dobro ali slabo, naj se veseli ali žaluje. Ker je bil bogat in samec, živel je sedaj v mestu, sedaj na deželi, kjer so si ga izvolili za župana, menda baš radi denarja. Dasi mu je bila sreča tudi v šoli mila, odšel je vendar prej z vsenčilišča, nego je dovršil pravne študije, katere si je izvolil.

Ženske je imel le za igračo, ki je dana le za to možu na svet, da se on zabava. Drugega ni videl na njej razen lepega lica in lepega telesa, zato je delil vse ženstvo na svetu samo v lepo in grdo. Prvo mu je bilo — Bog, drugo — smet. Razume se iz tega, zakaj ga gospa Julika ni marala prav nič; ona, ki je bila takó zvesta žena, takó dobra in skrbna mati, ki je imela o ženski nalogi in njenem pozivu vse druge pojme, ki je imela vse druge misli o svetu in pravi sreči.

On se za vse to in vso njeno malomarnost, katero je kazala, ko je on prihajal, ni brigal prav nič, ampak božal jo mimo gredé, vdarjal po plečih in stiskal jo za roko nad laktom.

* * *

Nocoj se poje opera onega srečnega skladatelja, Mascagni-ja, ona opera, koje je izbudila tako oduševljenje po vsej Evropi. Pisalo in govorilo se je tudi, da so umetniki prve vrste, kar je obetal, da bode opera res nekaj izrednega.

Orkester je baš doigral uverturo, ko vstopijo v pritlično prvo ložo ob odru Nemčevi.

Nataša naslonila se je na ložin rob in gledala radovedno na oder, kjer so se mešali sem ter tje ljudje v slikovitih italijanskih krojih.

Časniki so posebno proslavljali primadonno, nedosežno Santuzzo. Lepe rasti, orijentalkega obraza, strastnih globokih očí, pripovedala je sladko pojoč svojo nezgodo materi Luciji. Ozrši se po napolnjenem gledališču, obstanejo jej oči na angeljski Natašini glavici, in kakor da ne more ločiti svojih očí od te nenavajno krasne prikazni, zre v jedno mer tje na rob prve lože.

„Glej, kako je lepa, o, o, o, gospa Julika svojega soproga. On, ki je sedel v loži takó, da je ni mogel videti, vstane, dene roko čez Natašo na rob ter zre na

oder vznesen po krasni ariji, katero završuje Santuzza. Pri dolgi zadnji noti ozre se še jedenkrat po angeljski glavi ter zagleda Nemca; oči se jej zasvetijo, hipoma obledi in zopet zardí, v tem je pa tudi njena arija končana.

Svoj divni duvet s Turiddu pela je še lepše, če mogoče, oči so jej lesketale, in ko je vstala raz stopnico pred cerkvijo, kjer jo je Turiddu pehal, pokazala je resnične solze.

Malo predno je padlo zagrinjalo, odpró se polagoma vrata v Nemčevu ložo, in jeden gledaliških ljudij dá Nemcu majhen listič, na katerem je bilo pisano, da ga za odrom pričakuje njegov prijatelj iz študentovskih let, ki se mu ne more pokazati v loži.

Nemec vtakne listič v žep, ne da bi kaj povedal o njem svoji ženi, ki je oblačila Natašo. Njemu samemu se je zdelo to takó čudno, da ni vedel, kaj bi mislil o tem, kaj neki rekel!

Ko so šli iz lože pravi svoji ženi: „Potrpi malo, pridem takoj.“

Samosvesten, kot človek, ki se ne izgubi v nikakem slučaju in v nobenem kraju, stopal je Nemec za kulisami, ne da bi koga kaj prašal, iščoč s telesnimi očmi sošolca svojega, a za trdno vedoč v dnu srca svojega, da tega ni in ne bode, in da ga tu zadej pričakuje vse kaj drugega, dasi ni vedel kaj.

Nič se ne začudi, ko ugleda pred svojo sobico stoječo Santuzzo, oblečeno še takó, kakor je bila na odru. Plin so bili uže ugasnoli, le ob sobicah posamičnih pevcev svetile so male petroljne lampe.

Prišedši do Santuzze, Nemec obstoji.

„Lepo je, da ste prišli, saj vedeli ste gotovo takoj, da sem jaz, ki vas vabim na sestanek.“

„Vedeti nisem mogel tega, gospa, ker vas vidim nocoj prvič.“

Te besede so bile kakor grom na operno pevko. Oči so se jej zalesketale s čudnim ognjem, ustni si je grizla, da ste bili še bolj rdeči, in težko je sopla.

„Da me nepoznate, pa da me nepoznate! Se ve, se ve, postarala sem se, vi pa ste prav taki, kakoršni ste bili tedaj, ko sem se še učila peti, hitela je Santuzza.“

„Gospodičina, vi se zeló motite; povem vam, da vas nisem videl prej do nocoj, ko ste peli takó krasno in takó sladko.“

„Sladko pela? Dá, baš takó sladko, kakor ste vi nekda govoreli in poljubljali tam v tretjem nadstropju v Mariahilferstrasse na Dunaju, gospod Nemec.“

Pa dovolite, naj vam čestitam, ker imate takó krasno hčerko in izvestno tudi takó krasno ženko, čestitam, čestitam! oh, in jaz sem živela do danes le vašemu spominu, vdihovala svojim arijam vso ljubezen, ki je napolnjevala moje srce do vas, le z mislijo na vas mogla sem peti takó krasno, mogla se proslaviti, oh!“

„Soproga in hčerka moja, gospodičina, me res pričakujeti, ako se ne daste prepričati, da jaz nisem še z vami govoril do sedaj, ne morem vam pomagati. Klanjam se!“

Odšel je s trdimi odločnimi koraki, ona pa je mrtvo zrla za njim, dokler se jej ni skril v temnem hodniku!

Tedaj je vdarila krepko z ного ob tla, tlesknila z usti, stisnila pesti in se spustila hipoma na bližnjo stolico, britko jokajoč se.

Nemec je našel svojo soprogo živo razgovarjajočo se z mestnimi znanci. Približa se jej, kakor bi ne bilo nič, pozdravi veselo znane ljudi in hiti s svojima do voza. Gospa Julika pripovedovala mu je manj zanimive reči, on je pa molčal.

Popraševala ga ni nikdar, kod je hodil, kje se je mudil, ker je vedela, da jej njen sprog itak vse sam pové in zaupa.

Nocoj pa je molčal, dasi sam ni vedel, zakaj ne more povedati tega čudnega sestanka svoji ženi.

Drugega dne zjutraj odpeljali so se zopet v grad.

Pri obedu so se pogovarjali o sinočni operi, in Karol, ki se je povabil sam, hitel je popraševati po Santuzzi, je-li mlada, je-li lepa.

„Nebeški glas ima in izborna šolo“, odgovori mu Nemec.

„Lepa, lepa; je-li lepa in mlada, to hočem vedeti“, hiti Karol.

„Oh, lepa je, krasna, pač vredna, da si jo ogledaš Karl“, dejala je gospa Julika.

Obed je bil končan, različno vino segrelo je vse, in pogovor je bil kaj živahen.

Nemec se je vendar odločil in začel pripovedovati sinočni dogodek.

Ko je povedal ves dvogovor s Santuzzo in imenoval Mariahilferstrasse, ploskne Karol z rokama, kakor da se je nečesa spomnil in vpraša:

„Kaj ne, svakinja, ta pevka mora imeti malo čez trideset let?“

„Kaj jo poznaš?“

„Povej, malo čez trideset, je-li?“

„Takó nekako“, odgovori Julika in vliva dalje črno kavo v male skledice.

„Bolj velika je, črne lase, grški — no celó grški tipus, ali ni tako?“

„Takó, menda, da.“

„Kako se imenuje?“

„Ema de Lorenzo.“

„Ha, ha, ona je, oh ti noričica, ti si prava noričica!“

Sedaj sta pa tudi onadva pričela zanimati se in gledala sta začudjena razvnetega Karola.

„Čakajte, povem vama za smeh: Krasno dekletce stanovalo je v isti hiši, kakor jaz na Dunaju. Krasno je bilo, to vama povem, a pri tej mi ni šlo takó lahko, kakor pri drugih. Norel sem zanjo in ne vem, kaj bi

bil storil za njo tedaj. Učila se je petja tam na konservatoriju, imela je čudne ideje, vse nekako nadzemske, in ko sem to spoznal, začel sem plavati tudi jaz po neznanih svetovih — se ve samo pred njo — ter jej polnil glavo z neslanimi idejmi. Tako sem si jo pridobil. Odsojeno mi pač ni, da bi bil dolgo navezan na kako stvar, in začel sem misliti, kako bi se iznebil stvarice, katero sem si pridobil tako s težka. A to ni šlo tako z lahka. Zanimarjati je nisem smel ni malo ne, takoj je bilo dolgo, dolgo idejnalno pismo doma. Ljubila sva se vse leto. Nekega dne pridem pred njo ves potrt in žalosten ter jej povem, da je moj oče obubožal popolnoma, da je v nesrečni spekulaciji izgubil vse naše imetje, ter da sem ubog, tako silno ubog. Da bi jo videli tedaj! Kar srečna je bila radi tega, ker sta se najini sreci bolj približali s tem, da je najina osoda jednaka.“

„Ali veš, da moram od tod?“, dejal sem jej otožen.

„Duši naši dobiti se tudi čez hribe in doline, in mrtve črke bodo letale od jednega do drugega“, dejala je živahno.

„Ne, Ema“, odgovorim jej jaz, „čas mi sedaj izvestno ne bode dopuščal pisati ti, a bodi mi zvesta, kakor bodem jaz tebi zvest, ki pridem po te, hitro ko mi bode mogoče podariti lepo brezskrbno življenje, če tudi bodeš na koncu sveta. Za te, kot operno pevko, znal bodem jaz vsekdar, ti pa po meni ne vprašuj, jaz ostanem zvest in pridem po te, če tudi še le čez deset ali več let.“

„Oh, kako nesramno!“, siknila je gospa Julika med zobmi, vendar tako glasno, da jo je oni slišal.

„Prosim, krivda ni moja. Mislil sem si, kot operna pevka — in obetala je res mnogo — imela bode čestilcev in prilike ne malo, da me pozabi, in mislil nisem ni najmanj, da zna imeti moja nedolžna šala take posledke.“

„Pričakovela te je in iskala, koder je hodila po gledališčih...“

„Ter našle tebe“, dodal je hudobno Karol.

„To je pa prav lahko mogoče; deset, dvanajst let nazaj bil si ti prav tak, kakoršen je Pavel sedaj; ona te pa išče le, kakoršen si bil tedaj in kakoršen živiš v njeni domišljiji, ker te ne more misliti izpremenjenega“, dejala je gospa Julika.

„Vidiš, dragi moj, kakove posledke ima taka brezmiselnost; ti moraš to vsekakor popraviti, ker ta Santuzza je prava poosebljena zvestoba.“

„Né boj se, sedaj, ko je vzela tēbe za mene in tvojo rodbino za mojo, vé, da sem jej nezvest, in gotovo preneha sanjati za menoj, tolažeč se, da sem je bil nevreden, ha ha!“

„Vsekakor pojdeš ti jutri z mano v gledališče v ono ložo, kjer smo bili zadnjič, in potem jo obiščeva v njenem kabinetu, kjer jej ti poveš, kar imaš povedati.“

Ker ni stvari smatral zaresno niti sedaj, pričakoval je Karol mnogo zabave in udal se rad v bratovo željo. —

Pavel Nemec sedel je, kakor zadnjič tako, da ni mogel sedeč videti na oder, Karol pa takó, da je imel oder prav pred sabo. Santuzza pela je prekrasno, ne ozriši se nijedenkrat v ono ložo. Po predstavi odideta po znanem hodniku do Santuzzinega kabineta.

Hotela je baš, da se preobleče, ko potrkata ona dva na njena vrata. Odpre jima ona sama, gledajoč začudjeno sedaj jednega sedaj drugega.

„Gospodičina“, začel je Pavel, „dovolite, da vas prepričam, kako zelo ste se zadnjič motili, evo mojega brata, vašega znanca z Dunaja“.

Prikimala je z glavo, kakor da vse to uže ve, in smehljala se ironično.

„Gospica Ema“, pričel je Karol pretirano, „misliti si pač nistem mogel, da vzamete takó zaresno moje besede v onih letih vi, ki ste imeli toli sijajno bodočnost pred sabo, hvale . . .“

„Dovolj“, ustavi ga ona; „glas je res vaš; sprevidela sem uže sama svojo neumnost — pozno sicer — ker res dolgo je uže od tedaj; mogli ste se v tem času vsekakor tako izpremeniti, kakor po zunanosti takó po notranosti; uže oseba vaša mi spričuje, kakó ste izgubili, revež, vse idejale.“

„Gospodičina“, hotel jej je ugovarjati Karol, a v tem pristopi prvi operni tenor z lahkim korakom, pogleda ono trojico, prikloni se nemo in potem pravi: „Ema, še vedno Santuzza?“

„Dovolite“, pravi ona, „to je moj zaročenec od onega večera“ — tu pogleda Pavla prav pomenljivo — „to sta pa brata Nemca“. Nemo so se pozdravili, in tiho sta odšla Nemca po temnem hodniku.

Pavel je premišljeval molčé, Karol pa se je zasmejal prisiljeno, ko sta stopila na plano.

Márica.

Ruske drobtinice.

Съ миру по пи́ткѣ, голому рубаха.

Načelnik gvardije i sploh Petrograjskega vojnega okraja — veliki knez Vladimir Aleksandrovič, carjev brat, je sezval tri komisije nakrat, da bi pr gledale, kaj se dela v vojnih skladih (magazinih). O teh komisijah je stolično novinarstvo poročalo z veliko radostjo, in drugače se ve da ni moglo biti. Ljudje v vsakem delu živijo od spominov, a v vojnem še posebno. Ti spomini pa niso prav nič mični, če pomislimo, da bi rusko orožje moglo hvaliti se z ne manjšo slavo, pa z manjšimi usilji ali trudi, ko bi vselej bilo v redu to, kar Rusi zovejo „побочными условиями“. Med temi postranskimi pogoji, apparatus, če duh i pokornost vojske nazovemo animus i disciplina, pa so se ve da skladi prva reč, bodi si skladi orožja, hrane, obleke itl. Ruska pogovorka pravi: бухара все теплѣе; računi so točni i pravdepodobni, pa gola resničnost jim ni vselej podobna. Ne daj Bog, da bi pri taki resni situaciji, kakoršna traja

uže nad 10 let, obelodanila se še kaka pomota, ali pa celo kaka goljufija, podobna onim, koje so v poslednjo rusko-turško vojno stojila toliko krvavih srag ne samo ruskega vojaštva, ampak tudi ruskega Gospodarja in vsega ruskega naroda . . . Kdor pa skriva svoje stare hibe, ta kaže, da se še ni odrekel tudi od novih. Tako vsaj meni neka prebrisana francoska glavica.

Ne davno zboroval je tudi odbor sibijske železne drage, zboroval je v polnem svojem sestavu pod predsedstvom carjeviča naslednika. Sklenil je, da se graja severne Ussurijske drage od postaje Graftske do Habarovske prične uže letos spomladi, i s tem namenom je naznačil (določil) odbor potrebne vsote, i sicer: 5 milj. rub. na začetek graje, a 486 tis. rub. na pokup podvižnega sestava. V isti seji so obelodanili, da iziskavanja lanskega inženirnega sestava niso bila zaresem pravilna, a more biti celo ne zavsem vestna. Kajti tvrdila so, da železna proga more iti le tikom kitajske meje po bregih Ussure, kar previdnim ljudem i dobrim rodoljubom prav nič ni ugajalo vsled tega, da kake nenadne homantije s Kitajem morejo nenadno pokvariti železno progo ali pa celo predati jo v roke Kitajcem, koji bi uporabili jo naravno na pogin Rusije. Torej je mestna visoka vlada velela pa le iziskavati te dežele i mestnosti, po kojih bo prolegala Ussurijska severna draga, i sedaj so našli, kakó bi vi mislili? Našli so, da drago je možno propeljati za sto verst od kitajske meje, i da bo ta črta na cel milijon rubljev ceneja, nego bila bi proga po prvih iziskanjih! Sedanji Gospodar pač dobro pozna tudi dostojanstvenike, koji izhajajo iz tega naroda, da bi mu rezali kruh i kazali pravo pot. Nezaman je v Moskvi posadil svojega brata, ne zaman je predsednikom odbora sibijske drage imenoval svojega sina . . .

Pri ministerstvu poljedelja obrazovali so „Сельско-хозяйственный Комитет“, to se pravi, selsko-gospodarski odbor, kateri se bo pogovarjal o potrebnosti poljedelnega gospodarstva. Število teh odbor-nikov bo precej mnogobrojno — 27, iz raznih ministerstev 12, iz predstaviteljev selsko-gospodarske obrtnije pa 15. Če bodo v ta svet postopali najspretnější ljudje po svoji stroki, najbolj izkušeni ljudje v selskem gospodarstvu, bo ta naprava mnogo veljala v vseh obzirih, največ pa v tem pomenu, da bo prava roka samega ministerstva za poljedelje v vseh njegovih važnih inicijativah. 27 glav, i sicer prebranih glav, to pač ni prazna burka; kajti ne morejo ne znati teh uslovij, od kojih zavisi korist vsakega, torej tudi selsko-gospodarskega sveta. A ta uslovja je Rivarol nekako tako formuloval: „Ti, koji dajajo sovete, pa svojih svetov ne potrjujejo z zgledi, pohajajo (podobni so) na cestne stebre, koji kažejo nam pot, a sami po njej ne hodijo“.

Pod predsedstvom člena ministerstva financij pa — D. Th. Kobeko — sestavili so tudi precej mnogobrojno komisijo, katera prelehta glavne ovire, koje prečijo bistremu i plodotvornemu razvoju trgovinskih zvez med Rusijo i Kitajem, a tudi med Rusijo i Japonijo. V to komisijo je odredilo svoje poslance ministerstvo za notranje posle, ministerstvo finančno, morsko i vojno; povabili so pa tudi nekoliko svedokov iz trgovinskega osobja, posebno takih, koji uže davno imajo tržna dela ali opravke s Kitajem ali pa z Japonijo. Tudi iz te moke more biti prav vkusen i koristen kruh, tembolj, ker ta vladina inicijativa svedoči o njenih trdnih namenih tako ali inace (drugače) probuditi lenivo dremajočo rusko tržno predprijetivost (podjetnost) ter napraviti jo tje, kjer si more pridobiti i priboriti s časom zares bogato, če ne zlato bodočnost. Nedarom (nezaman) i prijatelj i neprijatelj kaže Rusiji na Azijo kot na nekako obetovano zemljo; a ruska pogovorka: чѣмъ чертъ не мытъ — nekaj tudi velja, i more biti, da res Rusija in hoc signo obdrži vsesvetovno zmago! Vsaj moj stojicizem ne bo protestoval, celo ne obrne se — kje? se ve da v hladni mogili, nazove li nas zgodovina Azijate ali Evropejce, samo da bi zmaga ostala za nami, vse-mirna, vsesvetovna zmaga, kaka prijetna perspektiva . . .

Božidar Ivorcov.

Vlada vzame od 1/I. 1895. za poskus prodajo žganja v svoje roke in sicer v štirih vstočnih gubernijah (v Samarski, Orenburgski, Ufinski i Permski). Odločila se je na to posebno radi tega, da ljudstvo dobi čisto žganje brez škodljivih tvarin. Nadejajo se, da boče vlada tudi v drugih gubernijah sama prodajala očiščeno žganje, tako bi se povzdignile cene žganju in torej tudi žitu, iz katerega se kuba, umanjalo pa bi se med narodom pijanstvo in razne grde zlorabe krčmarjev.

Vlada odkupila je od „glavnega občestva“ jako važne železnice in sicer: Nikolajevsko, Moskovsko-Nižgorodsko in Petrograjsko-Varšavsko. Za državno gospodarstvo je ta odkup jako važen, posebno za to, ker te železnice dajo tudi dober dohodek.

„Mosk. Véd.“ 44. t. l. razpravljajo ponovno vprašanje, da se zaustavi propadanje ruskih dvorjanskih posestnikov ter vstvarijo neke vrste fidei commissi, toda na široki podstavi. Tako bi se zajezilo propadanje dvorjanske zemlje, a vendar ne bi se smelo dopustiti, pravijo „M. V.“, da se obrazuje neka veleposestniška oligarchija, katera bi mogla i upirati se vladi. Za to bi taki dvorjani bili obvezani, kakor so že bili mnogo stoletij obvezani ruski dvorjani na državno službo. Tako bi si Rusija dobila trdno podporo v služecem in zajedno posestnem dvorjanstvu ter v kmetstvu, katero po novem zakonu svojih leta 1861. dobljenih zemljišč ne sme več prodati v tuje roke.

Zanimiv je odziv znamenitega psihijatra Krafft-Ebinga o Dostojevskem in Ibsenu. Prvega hvali trdeč, da je moral proučavati duševno bolne, ker jih je risal tako resnično. Posebno hvali karakteristiko Razkolnikov (v romanu „Преступление и наказание“). O Ibsenu pa pravi, da ni čital ničesar njegovega, ali slišal je pripovedovanje tovarišcev o njegovih proizvedih. Sodi za to, da so njegove osebe le karikature duševno bolnih.

Znani pesnik A. H. Полюнский izdal je v („belih“) stilih povest „Мечтатель, юности 30-ных годовъ XIX. столѣтія“ (Moskva 1894). To povest vzel je pesnik iz spominov na mlada leta, sredi katerih sveti se idealni Vadim s svojo krotko in čisto pesniško dušo. Junak ni mogel prenesti borbe s hudobnim svetom ter je nesel svojo vero in svoje nade v grob. Prav lepo in toplo poje pesnik o srečni mladi dobi svojega življenja sredi dobrih ljudi in patrijarhalnega življenja v provinci 30-ih let.

M. O. Козловичъ. Исторія русскаго самосознанія по историческимъ памятникамъ и научнымъ сочиненіямъ. Изданіе второе. Спб. 1893 г. — Zanimivo je, da pok. prof. ni priznaval stroge naučnosti, trdeč, da je vsak učenjak subjektiven ter ima svoj „nazorni kot“, pod katerim gleda na dogodka. Nadejal se je, da pri „objektivnih“ Nemcih, pri raznih Beyerjih, Müllerjih, Schlötzerjih, najde več nepristranosti, nego pri ruskih učenjakihi, toda — hudo se je motil. Za to je iskal take subjektivnosti, katera bi vjemala se vsaj najbolj s fukti. Našel jo je pri Mosk. „Slavjanofilih“. Pri njih je našel narodni duh, in pot k „razumevanju po možnosti pravilnemu in prisvojitvi občečloveške omike“. Za to je tudi ta knjiga pisana v tem slavjanofilskega duhu. Novega ima druga izdaja malo: zanimiva sta odgovora na recenziji prof. Bestužev-Rjuminina in Horskova. Žal, da izdatelji niso popravili nekaj netočnostij, katere je bila kritika omenila pisatelju, in katerih opravičenost je priznal on sam.

Совершенство. Разказъ. Л. Л. Толстому; Сѣверный Вѣстникъ-Февраль. — Naravna vprašanja igrajo v delih L. A. Tolstega, veliko, smemo reči, dobrodejno vlogo. Duševno življenje zanima boljše in boljše široke kroge ruskih čitateljev. Vendar pa se tožijo, da je mladež postala trdosrdna, in da se ne zanima za „ideje“. Umetniška literatura pa se sedaj malo zanima za mladino, n. pr. Korolenko piše rajši o življenju narodne duše, ali o duševnem stanju ljudi, ki so v kakem izjemnem stanju, Čehov pa dobro riše nepravilno razvite razumnike. Glas mladeži čujemo pa v povestih L. L. Tolstega. Ta pisatelj ljubi in govori resnico:

njegovi junaki so navadno vseučil. dijaki, ki se nekoliko učé, nekoliko pijo in — ljubijo brez valikih teženj. Tak je tudi junak v tej povesti. Še nedavno so najboljši dijaki zanimali se za javna in politična vprašanja, malo pa za dušo. Sedaj pa trdi mladi pisatelj, da se ravno najboljši izmed dijakov, zanimajo posebno za svoje duševno stanje. Junaku Ivanu ne dopada se običajno dijaško življenje. Prijatelji ga nagovoré, da praznuje z njimi svojo polnoletnost. Na gostbi je tudi starejši človek, ki rad pije in v ljubezni ni strog. Temu „striju“ ni mila Ivanova čistota, in on obeta lepi deklici 100 r., ako zavede junaka. Ivan pa se ne dá zavesti, marveč vzbuja v srcu deklice neko kesanje radi dosedanjega življenja: Ona ga spoštuje, a „strije“ postaje jej oduren. Junakinja beži na ulico in britka britko plače, kakor je plakala v nedolžnih letih svoje mladosti. Tako se zvršava povest.

P. D. Boborykin napisal je nov roman: „Переверъ“. Ime romana znači po priliki isto, kakor naše „prelom“. V tem romanu nahajamo razočaravše se „narodnike“, razočaravše se liberalce in radikalice. Vsi ti ljudje ne vedo pravo, kaj bi počeli? Poleg njih vidimo omikane ženske, ki so se tudi razočarale v vsem tem in še — v svobodni ljubezni. Nekaj pozitivnega imata v romanu le stari hegelijanec in mladi slavjanofil. Oba trdno verujeta v svoja načela: hegelijanec predstavlja ono visoko rusko zapadništvo, katero je umrlo z glavnimi predstavitelji z Granovskim, Herzenom in Stankovičem. To visoko zapadništvo oživelo je nekako v slavjanofilstvu, katero je po svoje pojasnjevalo in pojasnilo visoko zapadniško idejo. Mladi slavjanofil je miren in stalen v svojih nazorih, ter imponuje vsem osebam romana. Mladi slavjanofil, Bojarcev, odločno trdi, da je vse, kar ima ruski kmet dobrega v sebi, dobil na občečloveških tleh Kristove vere. Ravno tega pa razumnštvo v obče ne priznava, in za to je približevanje omikancev k ljudstvu tako težavno, skoro nemogoče. Zanimivo je, da to resnico pisatelj liberalce B. nekako priznaje: saj so tudi res neki razumniki po dolgem mučnem iskanju životvorne ideje prepričali se, da so njihove duše razdeljene od narodne duše, od kristijanske vere in začeli ravno tu iskati dotike z narodno dušo.

C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Občni zbor moške podružnice sv. Cirila in Metoda v Trstu bil je dné 11. t. m. Predsednik prof. M. Mandić omenil je v svojem nagovoru, da slovenskih šol v Trstu še ni, in da jih najbrže tudi ne bode tako hitro, ker je izjavil naučni minister Madejski, da pripada osnovno šolstvo v prvi vrsti v področje lokalnih oblastij. Družbino vodstvo da je namerjalo izročiti svojo šolo pri sv. Jakopu šolskim sestram, toda odstopilo je od te namere z obzirom na odnošaje v Trstu, in pa poštevalojč, da se šola lepo razcveta pod sedanjim vodstvom. Tajnikovo poročilo pravi, da je priredil združeni odbor moške in ženske podružnice veliko veselico v gledališču „Fenice“ dné 18. jun. 1893., katera je vrgla društvu 251 gld. čistega dobička. V minolemu letu dobila je šola pri sv. Jakopu pravico javnosti. Početkom tega leta vsprejelo se je v šolo okolo 300 učencev in v otroški vrt 62 otrok; letos odprl se je na isti šoli 5. razred, takó da je društvena šola sedaj popolnoma jednaka ostalim šolam v mestu. Poučujejo deco 3 učitelji in 2 učiteljici. Osrednje vodstvo obečalo je, da odpre drugo šolsko leto novo slovensko šolo najbliže v Rocolu v Trstu, radi česar je treba med tr-

žaskimi Slovenci še večje požrtvovalnosti, kajti stroški so veliki. — Poddružnica imela je od 1. jan. do 31. dec. 1893. l. 621 glđ. 10 nč. dohodkov. — Po odobrenju tajnikovega in blagajniškega poročila vsprejel je zbor resolucijo, da ostane šola pri sv. Jakopu tudi naprej takošna, kakoršna je sedaj.

Rodoljubne Slovenke. „Slovenski Narod“ piše v svoji 60. št. t. l., da je slovensko ženstvo bilo žalibeg odgojeno v nemških šolah, vsled česar se ne udeležuje narodnega gibanja v toliki meri, kakor n. pr. med Čehoslovani in Hrvati. Tem bolj je treba zaradi tega spoštovati rodoljubne ženske, katere se oklenejo naroda, kljubu svoji nemški odgoji, in podpirajo narodne naprave duševno in gmotno. Obče znana je požrtvovalnost ženskih v Slovencih za družbo sv. Cirila in Metoda; v novejši čas pa so se začele rodoljubno ženske zanimati tudi za blagotvorno društvo „Radogoj“, kateremu namen je podpirati ubožne dijake. Prva ustanovnica, ki je pristopila k „Radogoju“, bila je gospa Pavlina Resmanova; za njo prišle so rodoljubke iz Loške doline, dne 14. t. m. pa ste pristopili k „Radogoju“ kot ustanovnici, s prineskom 100 koron vsaka, gospi Matilda Tomšičeva in Pavla Malovrhova iz Rakeka.

Protestantske diakonise v deželni bolnišnici v Celovcu. V 23. seji deželnega zbora koroškega v baš minolem zasedanju stavil je poslanec Einspieler predlog, da se pokličejo v novo deželno bolnišnico vsmiljene sestre namesto nemških protestantskih diakonis, in to toliko iz verskih, kolikor iz jezikovnih obzirov. Dokazal je na temelju neovrgljivih zapisnikov, da žali sedanja načelnica diakonis versko čustvo bolnikov, in da ne kaže nikakoršnega sočustva. Ta predlog je toplo zagovarjal knezoškof dr. Kahn, pobijal ga je pa poslanec Hock, češ, da je vse to, kar se trdi o diakonisah, le prazno govoričenje. Zagovarjal je pa diakonise, češ da so zelo naobražene in izurjene v postrežbi bolnikov, in da liberalna stranka koroška želi povzdigniti postrežbo bolnikov na najvišjo stopinjo. — Deželni zbor zavrgel je Einspielerjev predlog z 28 glasovi proti 6, ne zmenivši se za to, kako naj protestantske Nemke tolažijo katoliške bolne Slovence.

Interpelacija zaradi posojilnic na Koroškem. Ker je bilo ukazalo okrajno glavarstvo v Celovcu nedavno tamošnjim posojilnicam, da predložijo zapisnik tistih vlagateljev, ki niso zadružniki, dodavši izkaz o obrestih, katere dobivajo od svojih vlog, in pa ker je bilo naložilo okrajno glavarstvo v Beljaku podrejenim županstvom da naj poizvedo pri vseh dotičnikih, ki imajo naložen denar v hranilnicah, koliko dobivajo obresti, bati se je bilo, da namerjajo v teh dveh okrajnih glavarstvih naložiti poseben davek na obresti od vlog pri posojilnicah. Zaradi tega interpelovali so v državnozborni seji dne 26. min. m. v Hohenwarterovem klubu zaostavši slovenski poslanci zajedno z nekaterimi nemško-konservativnimi poslanci ministra notranjih poslov in finančnega ministra, zahtevajoč, da odpravita nezakonito postopanje imenovanih glavarstev.

Marija Murnik. Dne 19. t. umrla je v Ljubljani soproga c. k. svetnika Murnika, gospa Murnik-Horak. Pokojnica bila je pravi vzor narodne žene in rodoljubke. Probujevala je ženstvo, zlasti Ljubljansko, in vzbudila tudi v mnogih veliko ljubezen do svojega naroda in do požrtvovalnosti za njegove kulturne potrebe. — Kako visoko pa jo je cenil hvaležni narod, to se je pokazalo najsijajnejše o nje pogrebu dne 21. t. m. O tem piše „Slov. Narod“: „Odkar je umrl oče slovenskega naroda dr. Janez Bleiweis, ni videla Ljubljana takega

pogreba, ženska pa sploh menda še ni bila nobena v naši prestolnici pokopana tako velečastno, kakor včeraj najzaslužnejša in najvrlejša hči naroda slovenskega, kateri je tugujoč hvaležen narod izkazal poslednjo čast na tako ganljiv način, da se je videlo solzno marsikatero tudi moško oko“.

b) ostali slovenski svet.

Cesar Fran Josip se je vrnil 17. t. m. z južnega Francoskega na Dunaj. Te dni obišče nemškega cesarja Viljema II. v Opatiji, kamor je prišla najprej nemška cesarica z otroci, potem pa cesar sam.

Iz državnega zbora. Najvažnejše je bilo to, da sta pri razpravljanju proračuna govorila mladočeška poslanca Elm in dr. Vašaty. Prvi je imel daljši govor, v katerem je presojeval zlasti značaj sedanje koalicije. No glavna debata o proračunu bode sledila po Veliki noči. — Sprejel se je nov zakon o trgovini premičnin na obroke. Zakon ima namen, nekoliko krotiti oderuštvo, ki se vrši v omenjeni trgovini, v kateri znajo sosebno židovski trgovci kopičiti si dobičke. Ravno zaradi tega se je nemška poživljena levica protivila temu zakonu in je glasovala proti njemu. S tem je pokazala, koliko jej je v resnici tudi do gospodarstvenega programa sedanje vlade in koalicije. Ona je za ta program le zaradi dobičkov, zlasti materialnih dobičkov; ko bi pa prišle na vrsto take predloge, katere bi ugajale naseljenju poprek, protivila bi se, kakor pri navedenem zakonu.

Interpelacija dra. Kaizla do naučnega ministra. Vsled sijajnega uspeha češke deželne razstave v Pragi leta 1891., porodila se je misel, da se priredi češka narodopisna razstava, katara naj bi pokazala visokost češke prosvete, kakor tudi nje posebnosti ter posamične kulturne elemente češkega naroda. Ta misel naša je splošno odobravanje in uže nekaj let sem delajo se priprave za to veliko razstavo, ki bode l. 1895.; predpriprave, posebno male, lokalne izložbe završe se v kratkem. Denar v pokritje stroškov je večinom osigurau, kajti poleg vstopnine dobi se tudi izdatna podpora od zasebnikov in korporacij. Na čelo podpornikov stavil se je dež. zbor češki, dovolivši podporo 60.000 goldinarjev in priznavši s tem eminentno kulturno važnost tega podvzetja za češki narod. Osnovni odbor obrnil se je po svojem predsedniku, grofu Lažanskem, tudi do državne vlade, da bi i ona dovolila temu podvzetju 60.000 glđ. podpore, in to uže zaradi tega, ker gre tu za izključno kulturno podjetje, katero nima niti sledu političkega značaja. Ni se moglo misliti, da bode vlado ovirala misel, da se dostaje tu v prvi vrsti češko-slovanskega plemena in ne skupnega prebivalstva jedne ali več dežel, ker se vlada pri drugih sličnih podjetjih nikakor ni stavila na tako državnopravno stališče in je podpirala celó čisto narodne ustanove, kakor n. pr. akademiji znanosti v Pragi, v Krakovem in drugod. Zaradi tega se dež. zbor češki ni čisto nič pre-mišljaj, da dovoli podporo. S tega stališča podpisani ne smatrajo stvarnim ukrep Vaše Prezvzišenosti, s katerim je odbila prošnjo za podporo in vprašajo: 1. Ali misli Vaša Prezv., da ni treba vladi, da se peča vlada s spoznavanjem posamičnih narodov Avstrije in njih kulture, ter da jih podpira, in zahteva morda državna politika v takih stvareh prepuščati narode sam sebi? 2. Ali ne namerja Vaša Prezv. nasprotno kljub omenjenemu ukrepu dovoliti državno podporo češki narodopisni razstavi?

Hohenwartov načrt za volilno preosnovo.

Dasi smo že navedli nekaj o tem načrtu, dodajemo vendar še nekatere podatke iz avtentičnega načrta, kakor ga je bil prepustil grof Hohenwart listu „Vaterland“. Veš načrt deli se v 6 točk: I. točka določuje, da naj bi se volili državni poslanci a) po ljudskih (narodnih) volitvah in b) po korporativnih volitvah (trg. zbornice, dež. zbori itd.). II. točka navaja korporacije, ki imajo volilno pravo: 1. veliko posestvo, 2. trg. zbornice, 3. obrtniške zbornice, 4. dež. zbori. III. Določuje volilno pravo deželnih zborov. IV. Narodne volitve. Ista se glasi: Narodne volitve za mesto in deželo vršijo se v to določenih mestnih in kmetskih občinskih okrajih po skupni, neposredni volitvi vseh, ki imajo volilno pravo. V mestnih volilnih okrajih je vsako mesto ali obrtni kraj, v kmetskih volilnih okrajih pa vsaka občina volilni kraj. Volilno pravo ima vsak avstrijski državljani, ki je dopolnil 24. leto, in ki ni po zakonu izključen od volitev, kateri a) plačuje neposredni davek, ali b) je obrtni delavec (o čemur pa naj se izdajo natančnejše določbe), in c) ki plačuje stanarino, kakor naj jo določi deželni zbor za posamične kraje. VI. točka določuje, naj se razmerje med volitvami po deželnih zborih in občinami narodnimi volitvami uredi tako, da prvi volijo po priliki dve tretine poslancev, drugi pa jedno tretino. Po tem načrtu sestavljen bi bil državni zbor tako-le: 85 poslancev veleposestva, 18 poslancev trg. in 12 poslancev obrtnih zbornic, 107 poslancev mest in obrtnih krajev (72 po dež. zborih in 35 po narodu izvoljenih) ter 131 poslancev kmetskih občin (86 po dež. zborih in 45 po narodu izvoljenih); skupno torej 353 poslancev, kakor sedaj.

Avstro-ruska trgovinska pogodba. Kakor je javila „Wiener Allg. Ztg.“ z dné 21. t. m., sklene se sedaj avstro-ruska trgovinska pogodba. Začasni dogovor pa bode veljal le tako dolgo, dokler se ne rešijo formalnosti pogodbe. Rusija da je odstopila od zahteve, da bi se morala znižati carina na rž. Isti list izrazil je o tej priliki svoje osvedočenje, da bode to sporazumljenje izvestno vplivalo kar najugodnejše na blagostanje narodov. Na Dunaj je došla istega dné vest iz Petrograda, da so razprave o avstro-ruski trg. pogodbi končale dné 20. t. m. vsled posebne želje carjeve. Rusija da je opustila svoja zahtevanja gledé znižanja carine na rž, a s tem da je odstranjena jedina zapreka, ki je ovirala sklenitev pogodbe. Dunajski politiški krogi pripisujejo tej pogodbi veliko politiško važnost.

Nemško-ruska trgovinska pogodba je od 21. t. m. užé v zakonu veljavi. Domoljubni listi avstrijski opozarjajo, kakó so se veselili nemško-židovski, v Avstro-Ogerski izhajajoči listi te pogodbe, dasi vedó, da vsled iste pogodbe trpe gmotni interesi naše države. Odrekajo jim zatorej patrijotizem. No, židovski listi niso nikdar kazali patrijotizma, če se jim ni izplačal posebe, in če ni bilo to na korist Židovstvu v obče. V Nemčiji pa so sosebno antisemitski listi dokazali, kakó bode od rusko-nemške pogodbe imela največi dobiček židovska spekulacija; zato opominjajo Nemčijo in Rusijo, naj paziti, da ne bodo narodi preveč trpeli pri tej spekulaciji. No, jednako poštevta Židovstvo svoj interes v pogledu na avstro-rusko trgovinsko pogodbo.

Košut je umrl v noči od dne 19. do 20. t. m. v Turinu. Bolehal je za influencijo od novega leta, a se je do zadnjega dobro upiral nasledkom bolezni. Na Ogerskem se bili Madjari več tednov vznemirjeni zaradi bolezni Košutove in užé naprej so snovali načrte,

kakó bodo postopali v slučaju njegove smrti. Vsaka stranka ima svoje stališče in so to stališče izjavile v seji nalašč sklicanega državnega zbora dne 23. t. m. Nezavisna stranka ide do skrajnosti, vlada pa je nasovetovala take predloge, kateri bi je ne kompromitovali nasproti dinastiji, in posrečilo se jej je vsaj v zbornici dobiti večino za te predloge. Židovstvo se pa vendar boji, da bi ne prišlo do neprijetnih demonstracij in vsled tega do krize v Wekerlejevem liberalnem ministerstvu, boji pa se pa tega ne zaradi kakega patrijotizma, ampak zaradi tega, ker z odstopom tega ministerstva bi se utegnile pokopati sedaj razpravljane cerkvene predloge.

Ob smrti proslavljajo ne le Madjari, ampak tudi Angličani, Italijani in drugi narodi Košuta kot junaka, borilca za svobodo in narodna prava madjarskega naroda. Židovstvo ga tudi v Avstro-Ogerski povišuje, sosebno tudi zaradi tega, ker je sedanjo madjarsko vlado podpiral moralno pri njenih predlogah o cerkveni politiki.

Košut je bil iz slovaške rodbine, po poklicu odvetnik in se je potem odlikoval ne toliko po državniški modrosti, kolikor po zgovornosti, silno vplivajoči na množice. Za svobodo se je potegoval, potem pa popolnoma pozabil, da je slovanskega pokolenja. Bil je za svobodo le jedne, madjarske narodnosti, v tem ko je v isti čas teptal z nogami narodna prava vseh, zlasti neslovanskih narodnostij Avstro-Ogerske. Teptal je ta prava, ko je imel moč v rokah, ko je mogel neposredno vplivati nato, da bi svoja prava pridobili vsi narodi Avstro-Ogerske. In kar je še najznačilniše, molčal je, da madjarska gospodovalna stranka užé jeden človeški rod tepta vsa narodna prava nemadjarskih narodov. On je podpiral moralno madjarski šovinizem do poslednjih svojih dnij. Nič ga ni zmodrilo, in iz tega samega je razvideti, da ni bil velik državnik. Slovani pa se bodo s tužnostjo spominjali njegovega imena in vsega tega, kar je v zvezi z njim. Njegova naglost in nepremišljenost je škodovala vsemu Slovanstvu; to more najbolje vzbujevati v sebi misel: Nehvaležnost je plačilo sveta! Vzrokov ne bomo navajali, ker, kdor pozna dejstva zgodovine od 1848 naprej, itak vé, kaj menimo. Avstro-ogerskim narodom pa je treba želeti takih voditeljev, ki ne bodo delili svobode z dvojno mero, kakor je delal Košut.

Slovaki o Košutu. „Nar. Noviny“ od 22. t. m. pišejo med drugim: Neumevajoč ali, boljše, ne hoteč umeti razumnih desiderij nemadjarskih narodnostij, med njimi naroda slovaškega, iz katerega je izšel, popuščal je, polagoma s povečajočim se vplivom in silo svoja prvotna plemenitodemokratska načela in si je vstvaril fantom jednotne, samostalne, čisto madjarske države. To ni bilo možno brez tiranije našproti drugim plemenom. In tako Košut liberalce februarkega gibanja, Košut demokrat, Košut ljudski tribun, Košut borec za svobodo, Košut revolucionar moral je postati tiran Hrvatov, Srbov, Romunov, ogerskih Rusov in naposled Slovakov, bratov svojih po krvi in telesu. ... Sam je rekel: „Ne poznam nevarnišega prijatelja tiranije, nego je ta, kateri se seživlja sam na zakone, pa ruši sam zakon in pogublja ustavnost“. A on ni lomil samo zakonov, ampak tudi celo ustavo, kedar je šlo za prava nemadjarskih narodov; in njega so posnemali pozneje drugi. ... Na druge strani pa ima stalne zasluge kot bojevnik za svobodo in razna ljudska prava. — V tem smislu sodi Vajansky o njem.

„Klub avstrijskih narodnostij na Dunaju.“ ima velike zasluge za probujenje na Dunaju prebivajočih Slovanov, sosebno češke narodnosti. Te dni je priredil po-

seben večer na čast tudi za to društvo velezaslužnemu pisatelju avstro-ogerskih Rusov g. Danielu. M. Kozariščaku, tudi mnogim Slovencem znanemu uredniku časopisa „Hayka“, ki je pisana v izborni ruščini. Ta dejatelj je mnogo storil za Dunajske Slované, sosebno z nasveti in snovanjem gospodarskih društev, specialno posojilnic in hranilnic. Njegovo kritiko v ekonomskem pogledu poštevali tudi viši krogi z osrednjo vlado vred.

Društvo „Komensky“ na Dunaju. To društvo, katerega namen je snovati in vzdržavati češke šole v Dolenji Avstriji, imelo je letošnji občni zbor dne 12. t. m. Odbor javlja v svojem poročilu o XXII. svojem upravnem letu, da ne bi zadoščala debela knjiga, ako bi hotel opisati vse težave in neprilike, s katerimi se mu je bilo treba boriti. Med društvenimi veselici vrgla je „Šibrinkega“ slavnost za društvene šole in otroška zabavišča 621 gld. 90 nč. Kralj. glavno mesto Praga, ki je darovalo kot ustanovnik društvu 1892. l. 300 gld., dovolilo je še 2000 gld. Dne 12. marca 1893. vsprejel je občni zbor nepolitiških slovanskih društev za Dolenjo Avstrijsko predlog, da se priredijo poletne zabave v prid društva „Komenskega“, kjer koli so središča češkega življenja. V minoletem letu priredilo si je društvo lastno pisarno (L. Schottemring 10) in namestilo svojega tajnika. Dalje javlja poročilo, da je ministerstvo ugodno rešilo utok učitelja Ludvička, da sme odpreti češko jezikovno šolo v III. okraju, odbilo pa je prošnjo, da se podeli društveni šoli pravo javnosti. Društvena učiteljska knjižnica šteje 1500, ljudska 450 in učenska 400 zvezkov. V 7. razredni osnovni društveni šoli je v 14 oddelkih 376 dečkov in 350 deklic, v otroškem zabavišču pa 87 otrok. Dohodkov imelo je društvo 1893. l. 19.282 gld. 58 nč., v blagajni je ostalo 1.923 gld. 12 nč., društvena imovina znašala je koncem min. leta 30.376 gld. 17 nč. V osrednjem odboru je 7 častnih članov, 108 ustanovnikov, 163 izvršujočih in 417 plačujočih članov; s podružnicami šteje društvo 1549 članov.

Ruski učenjak o pok. Račkem. V „Mosk. Véd.“ št. 50. i 51. je zanimiv listek, kjer prof. Pl. A. Kulakovskij piše o pok. Račkem kot učenjaku in politiku. Povdarja njegovo obširno učeno delovanje in njegove simpatije za Rusijo. Vladajoča hrvatska stranka pa, pravi, bila mu je odločno sovražna, a vendar se je lepo odzvala o njem, ko je umrl, kar so storili tudi Srbi. K. priznaje, da je ravno Rački največ pripomogel ugledu jugoslovanske akademije v učenem svetu. Omenja dalje njegovega potovanja v Rusijo 1884. l., kjer je govoril tudi s Katkovim: „po sestanku s Katkovim se je popolnoma prepričal, da je *spas poljski narodnosti samo v Rusiji in z Rusijo*“. Tudi Katkov je jako cenil Račkega. Rački se je vedno goreče zavzemal za staro hrvatsko pravo, da se služi sv. misa staroslovenskim jezikom, in ko je 1881. l. sv. Oče bil dovolil, da se služi po staroslovenski sv. misa, služil jo je Rački v cerkvi sv. Marije v Zagrebu; cerkev je bila polna cveta hrvatskega razumnštva. Rački je bil dober katolik, bil je z vso dušo dober kristijan, ali spoštoval je tudi druge kristijane, i K. pravi: „da se je Rački zares poyzdignil do pravoslavnega razumevanja vere“. Rad je govoril o lepoti ruskih cerkv, o lepi božji službi in prekrasnem petju, katero je Hrvatoma hvalil posebno rad in rekel, da takega petja, kakor v Moskvi in Petrogradu, celo v Sikstinski kapoti ni čul“. Gledé prepira med Hrvati in Srbi držal se je R. tako, da so ravno po njem Srbi nahajali pot k soglasju s Hrvati“. Mnogi znani srbski

politiki bili so v jako dobrem odnošaju z Račkim. Sreča in napredek srbskega naroda bila sta mu mila, obžaloval pa je vsak napačen korak kake stranke ali vlade v Srbiji. Zanimivo je, kar pripoveduje K., kako je sodil R. ob okupaciji Bosne in Hercegovine: *videl je v njej nevarnost za Slovanstvo in torej sodil drugače, nego mnogi, mnogi Hrvatje*. K. povdarja obsežnost, raznovrstnost in globokost znanja Račkega: dojmljiv, boder in vnet za vse, kar bi bilo koristno Slovanstvu, razumeval je tudi Hrvatsvo z višega, slovanskega gledišča. Dejal je, da bi bil slavjanofil, ko bi bil Rus, le tega bi ne trdil, da je zapad gnjil. Slovanstvo naj bi marsikaj jemalo od zapada, ali ne vsega posebno ne — *parlamentarizma*! Rački ni bil pust in suh človek, bil je dobrega mehkega srca. Za to tudi ni umrl bogat, za to so tudi tako iskreno žalovali po njem Hrvatje in drugi Slovani, na čelu vsem pa slavni dobrotvor biskup Strossmayer. K. se nadeja, da bodo delo Račkega dostojno nadaljevali hrvatski učenjaki.

Ta črta je posebno zanimiva, ker jo je napisal mož, ki je užival polno zaupanje R—a in občil z njim večkrat v Rusiji in tudi v Zagrebu bival največ z njim. Tako se je prepričal tudi on, kako iskreno, živo, široko in globoko je bilo rodoljubje R—a, in kako tuja mu je bila ona *plemenska ozkosrčnost*, ki ne daje, da bi se razvil med manjšimi slovanskimi plemeni trezno politično in zares oživljajoče kulturno delo.

Koncert v korist družbe sv. Cirila in Metoda za Istro. Dne 16. t. m. priredili so pevski zbori vseh Zagrebških pevskih društev v Zagrebu velik koncert na korist družbi sv. Cirila in Metoda za Istro. Pri koncertu sodelovala je vatrogasna glasba; program bil je sestavljen izključno iz narodnih točkov. Med mnogobrojnim občinstvom bilo je več narodnih poslancev, pisateljev in drugih odličnikov. Moralni uspeh koncerta bil je velik, a tudi gmotni uspeh bil je sijajen, kajti darovalo se je nad tisoč koron na narodni žrtvenik. Koncert bil je s kratka, kakor ga nazivlja „Obzor“, divna narodna svečanost.

Vzgaja svečenikov. Zaderski „Gospodaski Pouchnik“ objavlja sedaj pod zaglavjem „Župnici i poljodjelstvo“ vrsto člankov, v katerih obsoja sedanji sistem vzgoje rim-katoliškega svečenstva. Sosebno župnik, pravi „G. P.“, je v raznih selih sam na sebi narodu oče in mati, sodnik in svetnik; mora torej vsled tega biti v vedni dotiki z narodom. Da pa more dostojno vršiti plemenito svojo zadačo, treba je, da je v to shodno pripravljen, česar pa danes, žal, nikakor ne more biti. Duhovska semenišča, (posebno kar se dostaja Dalmacije, kajti njo pošteva „G. P.“ v prvi vrsti), nahajajo se po večjih mestih; v teh zavodih prebije mladina, ki se namerja posvetiti duhovskemu stanu, najboljše dni svojega življenja, odtujena zunanemu svetu, brez vsake dotike z narodom, med katerim mora živeti pozneje. Tak sistem more vzgojiti vrlih teoretičnih svečenikov, nikakor pa ne praktičnih ljudi, kateri so sposobni vršiti svoje dolžnosti v človeški družbi. Po sedanji vzgoji odtuji se svečenik seljaškemu življenju, in res, tak svečenik, dovršivši svoja dušebrižna opravila, občuje ali s sosednimi duhovniki, ali pa z učiteljem, z narodom pa pride v dotiko le v cerkvi, v spovednici ali pa — pri umirajočih. Vsled te osamljenosti pa smatra narod svoje svečenike pesimistiško za nekako posebno vrsto ljudi, katerim je le do pobiranja svojih pristojbin, za ostalo pa da jim je malo mar. S tem pa duhovski stan naravno izgubija na svojem ugledu. Zares dober svečenik

pa mora buditi v svojih župljanih tudi narodno zavest, poučevati jih o njih pravicah in dolžnostih, a da je rodoljubljen, mora paziti i na to, da pride narodno zastopstvo in občinska uprava v vredne in poštene roke. Takó naj bi se torej vzgojevali svečeniki, da bi znali vršiti svoj poklic v tem smislu.

Italijanski pesnik o hrvatskem jeziku. Kakor poroča „Obzor“, prosil je hrvatski pesnik dr. A. Tresić-Pavičić nedavno italijanskega pesnika Carduccija dovoljenja, da sme prevesti nekoliko njegovih pesmi na hrvaščino. Carducci, najslavnejši sedanjih italijanskih pesnikov, odgovoril je: „Resne besede Vašega pisma ganile so me globoko; hočem jih prečitati in ponavljati dobrim Italijanom. Vi me častite s tem, ako preložite moje stvari na jezik, kateri ima takó slavno prošlost in tako lepih narodnih pesmi“. — „Il Diritto Croato“ pripominja k temu: Kaj porečejo na to oni popačeni sinovi italijanskega naroda, živeči tostran Adrije, katerim je najljubša zabava rogati se junaškemu narodu hrvatskemu in zasmehovati njegov sladkozveneči jezik?

Svečeniki splitsko-makarske episkopije o glagoljici. Kakor smo uže bili omenili, poslali so duhovniki te episkopije papežu predstavko v obrano glagoljice. Te predstavko podpisalo je 110 svečnikov. Ta znameniti spis omenja v uvodu ljubezni sv. Očeta do naroda jugoslovanskega, kateremu je pridejal počastni naslov „Antemurale christianitatis“, in katero ljubezen je dokazal takoj o nastopu svojega vladanja z encikliko „Grande Munus“ in potem z mnogimi drugimi, za Slovanstvo velevažnimi naredbami, dokler naposled ni poklonil Slovanom dragocenega dara — glagoljski misal. S tem darom vzbudil je največjo radost v splitsko-makarskoj episkopiji, kjer se uže od davna rabi staroslovenski jezik v cerkvi. To veselje pa da je pričelo zadnji čas mrziti vsled nekaterih naredeb diocезanskega pastirja Filipa Nakića, katere stavljaajo glagoljico v pogibelj. Te nove odloke da so vzbudile nevoljo ne samo v svečeništvu, ampak tudi v narodu. Episkop Nakić zabranil je bil namreč pred 3 leti dvema mladomisnikoma iz Makarske, da čitata novo mašo na staroslovanskem jeziku, lani pa dvema mladomisnikoma iz Omiša, v tem ko je dovolil dvema drugima glagoljiti, in to s tega, ker hoče deliti župe svoje episkopije na latinske in glagoljske. Dalje dokazujejo predstavljavci, da pravo vporabe staroslovenske liturgije ni podeljeno le posamičnim župam, ampak vsemu narodu, razlagajo, kako so od VII. veka, ko se je narod hrvatski naselil v teh krajih, živeli med njim ostanki izumrlega latinskega naroda, kateri se je pomnožil s časom tako, da sta vladala v Dalmaciji sploh vedno dva liturgijska jezika v cerkvi. Predstavka dokazuje tudi, da načelo ordinarijata niti ne odgovarja zgodovinski resnici, posebno kar se dostaja Omiša. S tem je dokazano pravo, historijski posed glagoljice in običaj uporabe v poslednji dóbi. Zatem se dokazuje tudi neizvedljivost Nakićevih naredeb, ker bi se ž njimi kršila jednoličnost jezika v liturgiji, kajti deliti bi se morale župe in svečeniki na glagoljaše in latince. Konečno prosijo predstavljavci sv. Očeta njegove razsodbe.

Konsorcij za zidanje narodnega gledališča v Pragi imel je dné 11. t. m. svoj občni zbor. Udeležitev sicer ni bila mnogobrojna, toda predsednik dr. Rieger povdarjal je v nagovoru, da to nikakor ni znamenje, da bi bila ugasnila v narodu ljubezen do narodne umetnosti, ampak da je to le znamenje, da je s tem zadovoljno, kar imamo doslej. Narodno veliko

gledališče stoji uže 10 let, toda v tej kratki dóbi pokazalo se je, da ne zadošča več zahtevam narodne umetnosti. Nastaje zatorej vprašanje, ali naj bi se konsorcij razpustil in likvidoval, ali pa naj izvrši še drugi del svoje zadače: zidanje narodnega pozorišča za igrokaze, v dopolnitev narodnega gledališča. Ravnatelj g. A. Šubert razložil je v daljšem govoru, da je narodno gledališče uže po svoji stavbi namenjeno le za opere in dokazal potrebo zgrajenja pozorišča za igrokaze, na katerem bi se mogle vprizarjati tudi predstave za ljudstvo po nizkih cenah. Tako gledališče stalo bi okolo 400.000 gld. Denar bi se dobil deloma z nabiranjem med narodom, deloma pa bi pomagalo mesto Praga in predmestja in deželni zbor, prav tako, kakor pri zgradbi narodnega gledališča. Res je sicer, da nam je treba v poslednjih 10 letih vednih žrtev, toda te žrtve morajo se prinašati, ako nočemo zavirati duševnega razvoja naroda češkega. Zaradi tega stavlja predlog, da naj sklene občni zbor izjavo, da je glavni smoter konsorciju zgradnja drugega, manjšega narodnega gledališča, za igrokaze, kot dopolnitev sedanjega dež. gledališča, in da se storijo v to potrebni koraki. O tem predlogu vnela se je daljša razprava, v katerej se je povdarjalo, da je misel sicer lepa, toda da jo bode moči težko izvesti, posebno ker se z obzirom na sedanje politiske odnošaje ne sme računati na deželno podporo. Ravnatelj Šubert je naglašal, da bi se mogla uresničiti ta misel le tedaj, ako se osnuje na široki podstavi vsega naroda. Kar se dostaje dež. zbora, ni se treba strašiti pred Nemci, kajti še je Čeh na Češkem doma. Konečno izroči se dr. Šubertov predlog odseku na natančno proučenje. Isto zgodi se s prošnjo Brnskega narodnega gledališča, katero prosi 26.000 gld. podpore za prezidanje gledališča.

P. A. Kulakovskij, profesor Varšavskega vseničlišča, proučaval je več mesecev arhiv Jugoslovanske akademije, baval se je sosebno z novejšo občo in kulturno zgodovino južnih Slovanov in se moremo nadejati, da svoj trud priobči v posebni, za Slovanstvo v obče zanimivi knjigi. Kulakovskij, ki je uredoval „Варш. Дневник“ več let, ni samo učenjak, specijalno slavist, ampak tudi znamenit publicist, kateri jako dobro pozna tudi narodno-politiške razmere in odnošaje avstro-ogerskih Slovanov in v obče vseh narodov naše države. Sredi tega meseca se je vrnil preko Ljubljane v Varšavo.

Občni zbor „Ustredne Matice školské“ bil je letos dné 11. t. m. v Pragi. Poleg mnogoštevilnih članov in delegatov podružnic zastopano je bilo mesto Praga po svojem županu in raznih odbornikih. Iz letnega (XIII.) poročila razvidno je, da je vsled narodne požrtvovalnosti mogla „Matica“ ne le vzdržavati dosedaj svoje šole, ampak da je nekatere razširila in odprla nove. Takisto napreduje družba jako lepo na Moravskem, kjer namerja otvoriti jedno srednjo šolo in jedno realko. Doslej ustanovila je „U. M. Š.“ 2 viša gimnazija, 53 osnovnih šol, 45 otroških vrtov, skupno torej 100 šol v 67 občinah. Od teh prevzela je država v svojo upravo 1 gimnazij, 2 osnovni šoli pa ste se opustili. Sedaj vzdržuje „U. M. Š.“ 1 viši gimnazij z 11 oddelki, 39 osnovnih šol z 93 razredi in 38 otroških zabavišč z 47 oddelki. Učnih sil ima 156 in 28 katehetov; učencev je 8000. Družba je dobila od deželnega zbora letne dotacije za zasebne šole 12.030 gld.; velika slovesnost „Matice“ v Pragi vrgla je lani 22.493 gld. 73 nč. čistega dobička, ples „Národní Besedy“ pa 2014 gld. 20 kr. Iz Amerike došlo je 5290 gld.

podpore. Skupnih dohodkov bilo je 221.942 gld. 72 nvč., stroškov pa 197.346 gld. 31 nvč., torej preostane 24.597 gld. 61 nvč. Društveno imetje znaša 362.299 gld. 33 nvč., od katerih je 72.430 gld. 07 nvč. v gotovem denarju. Imetje pomnožilo se je to leto za 24.449 gld. 24 nvč.

Ponemčevanje Poznanjske. Pod tem zaglavjem piše „Obzor“ v svoji 58. številki t. l.: „Kdor vzame v roko zemljevid Poznanjske izza 40 let, videl bode, da so Prusi tekom pol stoletja ponemčili ali vsaj z nemškim pravopisom pokazali veliko število imen poljskih mest in krajev. Posebno od one dobe, odkar pruska naselbinska komisija kupuje poljska veleposestva in poplavlja Poznanjsko z nemškimi naselniki, ponemčujejo Prusi z ognjem in mečem poljska imena občin. Takó si hočejo Nemci zavarovati na veke poljsko ozemlje. Potomci morajo popolnoma pozabiti na prejšnje pokolenje, niti občinska imena jih ne smejo ni od daleč spominjati, da je bila to poljska gruda, katero si je nasilno prisvojila nemška pohlepnost. Ako Madjari v Ogerskeji pomadjarujejo imena nemških občin, nazivljajo nemški listi to po pravici „azijatsko neznosljivost“; tam pa, kjer imajo nemške stranke moč in kjer morejo vršiti nasilje, vedejo se baš tako, kakor ogerski „Azijati“.

Moravski Čehi o koaliciji. Dne 17. t. m. posvetoval se je v Brnu „Narodni klub“ o sedanjih političnih situacijah v Avstriji. O tej priliki bilo je slišati zanimivih izjav, iz katerih se more sklepati, kako sodijo Staročehi o koaliciji. Takó n. pr. izrazil je predsednik dr. Začek svoje začudenje, kako je grof Hohenwart mogel pripomoči nemškemu liberalcem do krmila. Izjavil je zajedno, da, kjer imajo prvo besedo nemški liberalci, tam ni prostora za zastopnike češkega naroda. Koalicija sicer ne stoji trdno in se mora zrušiti o prvi priliki, ko bode rešiti treba kakošno načelno vprašanje. I kaj pride zatem? Grof Hohenwart in njegovi somišljeniki uvideli so uže sedaj, da so grozno grešili s tem, da so pripomogli nemški levici do oblasti. Odvetnik dr. Šramota je izjavil, da se ne more pritrditi niti vladinemu, niti Hohenwartovemu načrtu o volilni preosnovi. Oba načrta da imata skupno to, da ne jemljeta ničesar sedaj gospodujočim strankam, da ne privoščita ničesar narodu, in da teptata z nogami njegova sveta prava.

Galiških Rusov zaupni možje so imeli 20. t. m. shod v Levovu. Petero teh mož je predložilo 5 točk, katere naj bi sprejele vse stranke maroruskoga naroda. V 4 točkah so se zjediniili, prvo glavno točko pa so odložili ter jo še jedenkrat izročili v pretresanje petorici. Shod je jednoglasno izrekel nezaupnico poslancema Vachnjaninu in Barvinskemu, obsodivši njuno postopanje ter izrekši, da ju ne priznaje zastopnikoma ruskega naroda.

Prva točka shodu predloženega programa se glasi po stilizaciji staroruske stranke: Stojimo na nacionalnem osnovanju (podstavi) in hočemo na njem razvijati se kot politično samostalni narod v Avstriji, ostajoč pri veri in obredu svojih otcv, zvesti avstrijski državi in cesarju.

Druga točka: Stojimo na osnovanju konstitucije in bomo stremili se do izvršenja zagotovljenih nam ustavnih prav, glavno zanimanje obrnemo pa za potrebe našega seljanstva in meščanstva.

Tretja točka: Hočemo konsolidacijo vseh ruskih sil na narodni podstavi za obče organsko delovanje in v slučaju potrebe za energično zaščito.

Četrta točka: Hočemo polno avtonomijo naroda in odstranjenje vsakega postranskega vplivanja na njegova notranja dela.

Peta točka: Bodemo stopali v zvezo s takimi elementi, kateri se drže pravičnega stališča v pogledu na ruski narod, ali so v obče naklonjeni ruskemu narodu. V pogledu na vladno in sedanje gospodovalne stranke bomo stali na odpor nem stališču, dokler se ne izpremeni sedanji sistem gledé na ruski narod.

Umetnost in narodopis. Kakor poročajo pod tem zaglavjem „Národní Listy“ v 62. št. t. l., lepo napredujejo priprave k veliki českoslovanski narodopisni razstavi. Vsi odbori delujejo marljivo na to, da se na razstavi dostojno predloči narodno življenje. Določeno pa je bilo uže naprej, da bode na razstavi zastopana tudi narodna umetnost. Pri tem bilo je težko določiti meje narodni umetnosti, da se vsprejmejo na razstavo le dela, ki so zares proizvod narodne umetnosti, da odgovarja razstava svojemu imenu *narodopisne* razstave. Umetniški oddelček narodopisne razstave naj predloči razvoj češke umetnosti do naših dnij. Posebno težko je določiti češko slikarsko umetnost v današnjem pravcu, kajti na njo vplivale so najrazličnejše smeri, katere tekmujejo danes medsebojno. Zaradi tega, priporočajo „N. L.“, naj bi se razdelila slikarska dela domačih umetnikov na razstavi po raznih karakterističnih pravicah in, kjer bi bilo to možno, naj bi se izložila tudi dela inozemskih umetnikov, da se dokaže tem jasneje, v koliko je vplivala inozemska umetnost na domačo.

Milan in Natalija Poročajo sedaj, da je škofovski sinod proglasil neveljavnim dekret, s katerim je metropolit Teodozij razdružil zakon med Milanom in Natalijo ter naglašá nasprotno, da je popolnoma veljaven zakon, sklenen dne 8. oktobra 1885. Kraljica da se vrne v Belgrad o Veliki noči.

O srbskih financah. Pod zaglavjem „Financijsko stanje Srbije“ objavila je „Hrvatska“ v svoji 55. številki t. l. članek, v katerem pravi, da so državni prevrati, zajmi in zlorabe v drž. gospodarstvu dovedle Srbijo na kraj finančialne propasti. Prej se Srbija ni mogla pečati s svojimi financijami, ker so jo slavohlepni vodje zavaljali danes sem, jutri tje; potem pa je kralj Milan vdaril temelj finančnemu propadu Srbije. On se je grozno pregrešil nad Srbijo, ko je sklenil posojilo z Dunajsko „Länderbank“, vsled katerega je Srbija odstopila banki v jamstvo jeden del carinskih dohodkov. Potem je bila vojna proti Bolgarski. Bitka pri Slivnici dokazala je, da Srbija niti od daleč ni sposobna, da postane „balkanski Piemont“, a nje napor, da pride v vrsto vojaških sil, porodili so jej novih dolgov in primanjkljajev. Četudi so bila pretirana poročila raznih Dunajskih listov, da Srbija ne plača svojih dolgov, vendar so škodovala kreditu zemlje, kajti sedaj se ne da več prikrivati bedno stanje državnega imetja srbskega. Vsled žalostnih teh odnošajev porodila se je misel, da se pozove inozemski financijar, kateri naj bi uredil drž. gospodarstvo Srbije. Res se je obrnila Srbija do Francoske s prošnjo, da jej odstopi sposobnega človeka iz fin. ministerstva, kateri bi utegnil še rešiti, kar se rešiti more, in najti ona pomožna sredstva, katere stoji Srbiji morda še na razpolaganje. Srbija želi morebiti posnemati Turško, katere finančno stanje je bilo po rusko-turški vojni še slabše, a s pomočjo spretnih Nemcev spravila je vendar državni voz zopet v pravi tir. Za dobro finančno gospodarstvo ne zadoščuje učena glava, ampak treba je energije, kateri se mora pokoriti vse, brez obzira na stranke. Abdul Hamid imel je to energijo, Srbi pa je niso pokazali. Potem razpravlja

člankar o razkralju Milanu: dokler bode imel on glas v Srbiji, ne more imeti niti najozbiljša vladina osnova dobrega ploda, ker pokvari Milan vse. Kralj Aleksander je še premlad, da bi se mogel oteti vplivu očeta; zato je tužno, da dopuščajo Srbi ta vpliv, kateri je vrhu tega tudi protizakonit. Članek zaključuje: Finančni bankrot Srbije bil bi tudi za Habsburško državo težek vdarec, ker je Srbija jedno izmed najvažnejših stovorišč za naše obrtne proizvode, in ker je mnogo državnega kapitala naloženega v srbskih državnih vrednostih.

KNJIŽEVNOST.

Navod slovenski vrtnarici. Spisal Miloš Kamuščič, voditelj slovenskih otroških vrtov v Trstu. 8°, 31 pp. To je II. zvezek „Pedagoške knjižnice“, ki jo izdava „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“. Knjižica je prva te vrste na slovenskem jeziku, važna sebosno zaradi tega, da se vrtnarice same privadijo, potrebne pojme rabiti v pravih slovenskih oblikah.

Vienac uspomeni dra Franjo Račkoga. (Posebni broj „Vienca“ posvečen uspomeni slavnoga pokojnika, sa sastavcima J. J. Strosmyera, dra Gjüre Arnolda, dra Franjo Markovića, Jovana Hranilovića, Ksavera Šandor-Gjalskog, dra A. Tresić Pavičića, dra M. Srepla, I. Trnskoga, D. Politea, F. Šišića, Stjepka Španića, s govorima dra Franje Markovića, Tadije Smičića, dra Šandora Bresztynszkoga, Antuna Koblara, dra Josipa Kušara, prof. Lundella i prof. Kulakovskoga, sa slikom pokojnikovom i zgradom Jugoslavenske akademije). Ciena 30 nvč.

Letopis Matici Srpske. Uređuje A. Хазић. Књига 176. 1893. Свеска IV. У Новоме Саду. Штамп. Срп. књижевне браће М. Поповића. — Vsebina temu zvezka je: I. O buđenju. Razprava Ivana Ivanića. (Kopce). — II. Сима Милутиновић Сарајлија. Живот, радња и слика му. Од дра. Стевана Павловића (Kopce). — III. Јасмина и Ирена. Драма у 5 чинова. Написао М. Ђорђевић Призренас (Kopce). — IV. Ислам и његов утицај на душевни живот и културни напредак народа му. Културно-историјска студија. Од Милана Недељковића. (Kopce). — V. Успомене из Италије. Од дра. Ђорђа Дера. (Kopce). — VI. Књижевност: Владина лубав, роман из српскога живота, написао Д—ић. — Два аманета, написао Л. Комарчић. Ојена Милана Савића. — Poselstvi Republiki Dubrovničke k čišarovnē Katerikē II. v r. 1771—1775. Sepsal Konstantin Jiriček. Ојена Ст. Станојевића. — VII. Културне појаве у српском народу: 80-годишњица српске учитељске школе у Сомбору*.

Med ostalim je v „Letopisu“ še ocena novega dela češkega učenjaka K. Jirečka, kateri je napisal doslej nekatera dela o prošlosti bolgarskega in srbskega naroda, izdavi „Spomenike srbske“. Novo delo, katero je izdala češka akademija, je gori navedeno „Poslanstvo republike Dubrovničke“ itd. Kritik pravi, da je v tem delu popolna zgodovina Dubrovnika od početka XVII veka, do l. 1815., v katerem je Dubrovnik zajedno z Dalmacijo pripadel Avstriji.

Vabilo na naročbo.

„Slovanski Svet“, ki završi s to številko letošnje prvo četrtletje, izhaja na 20 velikih straneh 10. in 25. dne vsakega meseca ter stoji:

za celo leto	4 gold.
za pol leta	2 „
za četrt leta	1 „

Za ljudske učitelje, učiteljice in dijake:

celoletno	3 gld. 60 kr.
pololetno	1 „ 80 „
četrtletno	— „ 90 „
posamične številke so po	— „ 18 „

Zunaj Avstro-Ogerske:

za celo leto	5 gld. — kr.
------------------------	--------------

Naročnina se pošilja neposredno izdavitelju v Trst.

Opomnja. Prosimo vljudno, da ti, katerim poteče obrok sedaj, ponovno pravočasno naročnino. Stare dolžnike pa prosimo, da bi vendar izpolnili svojo dolžnost do nas; med temi opravičimo in počakamo le še te, kateri so posebe naznanili svoje želje, kakó bodo poplačevali svoj dolg. Skušnja nas je poučila, da je neko, dasi majhno število naročnikov tudi našega lista, kateri povračajo vljudnost z nevljudnostjo. Proti tem bomo prisiljeni postopati takó, kakor postopajo pri drugih listih, krivi bodo le sami, poleg tega, da nam delajo sitnosti.

Prijateljem našega lista pa se z nova priporočamo, da širijo „Slov. Svet“ i nadalje med svojimi znanci. List bode pa po svoje skrbel, da izpolni dolžnosti, ki si jih je naložil vsled slovanskega kulturnega programa. Politika je sedaj tudi v cisilavski polovini cesarstva takó zmešana, in vlada tudi med Slovenci taka zmešnjava, da potrebujemo sedaj bolj, nego kedaj posebnih pojasnil in zaresne odločnosti, da se izkopljemo iz močvirja, v katero so voz naše politike uže zavozili posebne vrste politiki. Na druge strani pa bomo i nadalje priobčevali važne prispevke k reševanju slovanskih kulturnih vprašanj. Zavedamo se, da smo in da bomo še dajali primerne in potrebne hrane starejšemu in mlajšemu delu slovanske in v obče zapadno-slovanske inteligencije.

Uredništvo in upravnništvo „Slovanskega Sveta“.

Prijmu rádného jednatele pro privátní obehod se lněným zbožím za vysokou provisi. Vzané nábidky pod adreßou

JOSEF KEJZLAR jun.

Červeny Kostelec — Čechy.

(Roth Kostelec — Böhmen).

Barvotiskové obrazy přináší každé číslo najlacnějšího
Besedy Lidu. Jednotlivá čísla pouze
6 kr.

V předplacení půltěně 80 kr., ročně 1 zlati 60 kr. i s poštu. Každé číslo přináší velký výbor kresné čebty a četná vyobrazení provedená **barvotiskem**. — Každý, kdo požádá, obdrží číslo na ukázku. — Sbératelům neb těm, kdož by se chtěli zabývatí prodejem, povolujeme zvlátní výhody.

Veškeré dotazy a objednávky vyřizuje obratem

Administrace časopisu „Besedy Lidu“

v Praze-II., Karlovo nám. č. 34.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trst, ulica Farneto št. 44.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: **Fran Podgornik.** — Tisk tiskarne Dolenc.